

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการยกร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศ” ในบทที่ 2 นี้ เป็นการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนิยม การนำแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม มาใช้ของต่างประเทศ ตลอดจนการศึกษาประวัติการยกร่างรัฐธรรมนูญของไทยแต่ละฉบับ มา กล่าวถึงไว้ เพื่อเป็นกรอบแนวทางการศึกษาในเรื่องดังกล่าว

แนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยม

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) คือ แนวความคิดที่จะใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรให้เป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครองและกำหนดกลไกอันเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infra-Structure) ในการจัดองค์กรบริหารรัฐ (อมร จันทรสมบูรณ์, 2538 : 9) ซึ่งการใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการจัดองค์กรบริหารของรัฐสมัยใหม่นั้น มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการดังนี้

ประการแรก เพื่อจำกัดอำนาจปกครองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยใช้กฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศกำหนดกรอบกติกาในการใช้อำนาจรัฐ เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนตามหลักนิติรัฐ (Legal State)

ประการที่สอง เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ถึงแม้ว่าการบัญญัติกฎหมายจะต้องเคารพถึงหลักความเสมอภาคต่อนักกฎหมายก็ตาม แต่ความไม่เท่าเทียมกันในทางปฏิบัติ อันเนื่องมาจากความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสถานะทางสังคม จึงต้องอาศัยหลักการในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเป็นกฎเกณฑ์คุ้มครองผู้อ่อนแอหรือผู้ด้อยโอกาสกว่าในทางเศรษฐกิจหรือการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ

ประการที่สาม เพื่อสร้างเสถียรภาพ และประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นกับรัฐบาลในระบบการเมือง โดยใช้รัฐธรรมนูญเป็นกลไกที่จะทำให้การบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ต่อเนื่อง และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้

รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม มีลักษณะสำคัญคือ

1. เป็นเอกสารฉบับเดียวที่เป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งประชาชนต้องเข้ามาร่วมจัดทำตั้งแต่เริ่มแรกไปจนกระทั่งการให้ความเห็นชอบ ตลอดจนการบังคับใช้
2. มีบทบัญญัติในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค สิทธิ และเสรีภาพของประชาชน
3. มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
4. มีหลักการประชาธิปไตย คือ รัฐบาลจะต้องมาจากความยินยอมของผู้ได้ปกครอง
5. การปกครองนั้นจะต้องเป็นการปกครองตามกฎหมายหรือหลักนิติรัฐ (Legal State)

รัฐธรรมนูญตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยม มิได้มุ่งแต่การกำหนดกฎเกณฑ์การจัดโครงสร้างทางการเมือง หรือรับรองสิทธิเสรีภาพเท่านั้น แต่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญตามแนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยมยังต้องคำนึงถึงบริบทหรือปัจจัยสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละประเทศด้วย เพื่อให้การร่างหรือออกแบบรัฐธรรมนูญก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตอบสนอง และแก้ไขปัญหาของประเทศนั้นๆ ได้

1. แนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยม

แนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยมได้ประกอบด้วยแนวคิดอันเป็นรากฐาน ดังนี้ (เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, 2546 : 329 – 336)

ทฤษฎีสัญญาประชาคม

แนวคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดแนวคิดสัญญาประชาคม (Social Contract) โดยแนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อแนวความคิดของนักปราชญ์หลายท่าน ได้แก่ โทมัส ฮอบส์ (Thomus Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) จัง จัก รุสโซ (Jean Jacques Rousseau) ซึ่งแนวคิดสัญญาประชาคมเกิดขึ้นโดยมนุษย์แต่ละคนยินดีที่จะสละสิทธิเสรีภาพในการที่จะบังคับตนเองเมื่อมีการละเมิดสิทธิ มาเป็นการบังคับโดยกฎหมาย ทั้งนี้ ไม่ได้เป็นการสละสิทธิเสรีภาพทั้งหมดให้สังคม คงแต่เฉพาะสิทธิเสรีภาพบางประการเพื่อความผาสุกร่วมกันของสังคม ทั้งนี้ แนวคิดข้างต้นจึงถือได้ว่า แนวคิดของสิทธิตามธรรมชาตินี้มีอิทธิพลต่อการรับรองสิทธิและเสรีภาพตามสัญญาดังกล่าว คือ อำนาจในการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพ ที่ปัจเจกชนพึงมีต้องเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นจากเจตนารมณ์ร่วมกัน (General Will) ของคนในสังคมนั้นๆ ที่ยอมสละสิทธิตามธรรมชาติบางประการให้ผู้ปกครองออกกฎเกณฑ์มาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในสังคมได้ และกฎเกณฑ์ตามสัญญาอันเกิดจากแนวคิดสัญญาประชาคมนี้เอง ได้กลายเป็นรากฐานประการสำคัญในระบอบการปกครองยุคปัจจุบันที่มีสมาชิกทุกคนร่วมตกลงกันสร้างกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการปกครองสังคมนั้นๆ ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะกำหนดเจตน์

งานในการปกครองตนเองขึ้น เมื่อรัฐธรรมนูญเกิดจากสัญญาประชาคมที่ก่อตั้งสังคม และระบบการเมืองการปกครองของสังคมนั้นๆ ขึ้น รัฐธรรมนูญจึงต้องอยู่เหนือทุกส่วนของสังคมการเมืองนั้นๆ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2538 : 18) ดังนั้น ประชาชนย่อมได้รับความคุ้มครองในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินจากสังคมร่วมกัน ทั้งยังเป็นการนำมาซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่สะท้อนถึงเจตนาร่วมกันของประชาชนที่มุ่งหมายให้รัฐทำหน้าที่รับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมได้เช่นกัน (เกรียงศักดิ์ เจริญธนาวัฒน์, 2546 : 331)

หลักความเป็นสูงสุดของกฎหมายรัฐธรรมนูญ

แนวคิดอีกประการหนึ่งที่เป็นรากฐานของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม คือ หลักความเป็นสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (Supremacy of the Constitutional) ซึ่งกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้ โดยมีแนวคิดอันเป็นรากฐานสำคัญของหลักการดังกล่าวอยู่หลายประการ แต่แนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญก็คือ แนวคิดที่ว่ารัฐธรรมนูญมีที่มาจากอำนาจสูงสุดในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (Pouvoir Constituent) ทำให้รัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นผู้ก่อตั้งองค์กรทั้งหลายในการใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองและระบบกฎหมายทั้งระบบ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2538 : 20) และรัฐธรรมนูญได้กำหนดถึงองค์กรที่ใช้อำนาจทางการเมืองในการปกครองรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ ตลอดจนการกำหนดรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายสูงสุดที่อยู่เหนือกฎหมายหรือองค์กรใดๆ กฎหมายที่ออกตามอำนาจแห่งรัฐธรรมนูญหรือมีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ ไม่สามารถขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ รวมทั้งการกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมที่มีกระบวนการแตกต่างจากกฎหมายธรรมดา เพื่อเป็นหลักประกันให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมีความเป็นสูงสุดมิให้มีการกฎหมายมาล่วงละเมิดอำนาจนี้ได้ และจากนัยของทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยมนี่ที่ต้องกำหนดถึงกลไกในการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปอย่างชอบธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ และความเป็นสูงสุดของรัฐธรรมนูญจึงทำให้การใช้อำนาจขององค์กรทางการเมืองต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้รับหลักประกันที่จะไม่ถูกลบล้างโดยกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญได้ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2546 : 332)

ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริปไตย

หลักการแบ่งแยกอำนาจสืบเนื่องมาจากแนวคิดที่ไม่ต้องการให้อำนาจรวมอยู่ที่บุคคลคนเดียว หรือองค์กรเดียวกัน เพราะบุคคลหรือองค์กรเดียวผูกขาดการใช้อำนาจไว้โดยไม่มีการตรวจสอบ และถ่วงดุลอำนาจ จึงทำให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งจะทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองถูกกดขี่ ดังนั้น เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการผูกขาดการใช้อำนาจโดยวิธีที่มีขอบ จึงได้เกิดแนวคิดการแบ่งแยกอำนาจโดยมองเตสกีเออ (Montesquieu) ได้เสนอแนวคิดในการแบ่งแยกการใช้

อำนาจอธิปไตยออกเป็นสามอำนาจคือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ เพื่อให้เกิดดุลยภาพของอำนาจไม่ให้มีการผูกขาดอำนาจอยู่ที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ทั้งนี้อำนาจทั้ง 3 อำนาจมิได้มีการแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาด หากแต่มีการถ่วงดุล และคานอำนาจระหว่างกัน (Checks and Balance) นอกจากนี้ มองเดสกีเออได้เสนอแนวคิดในการแยกบุคคลผู้ใช้อำนาจแต่ละอำนาจให้เป็นอิสระจากกัน ซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เนื่องจากเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยการกำหนดองค์กรผู้ใช้อำนาจให้แตกต่างกันนั้น ถือได้ว่าเป็นการกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐมิให้อำนาจมากเกินไปจนสามารถใช้อำนาจมากระทบตีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลได้ ดังนั้น แนวคิดการแบ่งแยกอำนาจจึงมีอิทธิพลเหนือรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ ที่ได้นำหลักการรัฐธรรมนูญนิยมมาใช้ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่คำนึงถึงการรับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2546 : 333)

หลักนิติรัฐ

หลักนิติรัฐเป็นหลักการแห่งกฎหมายที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และยอมรับนับถือสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษย์ทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิทรราชย์ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2538 : 20) หรือการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง ทั้งนี้ ภายใต้หลักการที่ว่า การกระทำอันใดเป็นการถูกล้ำสิทธิของประชาชนจะกระทำได้นั้นก็เมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น แต่ในขณะเดียวกัน กฎหมายก็จำกัดอำนาจของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกกรอบที่กฎหมายให้ไว้ หรือที่เรียกว่า การกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2542 : 33) ซึ่งหลักความชอบด้วยกฎหมายถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิติรัฐนั้น ไม่ได้ใช้บังคับแต่เฉพาะฝ่ายปกครองเท่านั้น แต่ผูกพันต่อกิจกรรมทั้งปวงของรัฐให้ต้องอยู่ภายใต้ระบบนิติรัฐด้วยเช่นกัน โดยจากการที่หลักนิติรัฐแสดงถึงการจำกัดอำนาจขององค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐมิให้ใช้อำนาจโดยมิชอบซึ่งเท่ากับเป็นการคุ้มครองป้องกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยคำนึงระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตยที่ปกครองด้วยรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด เพื่อค้ำประกันและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นประการสำคัญ ดังนั้นหลักนิติรัฐจึงเป็นหลักการขั้นมูลฐานอันสำคัญของหลักรัฐธรรมนูญนิยมที่ประชาชนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพอย่างบริบูรณ์ภายในกรอบที่กฎหมายกำหนด (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2546 : 335- 336)

2. วัตถุประสงค์ของทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยม

จากแนวความคิดรากฐานของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ได้แก่ ทฤษฎีสัญญาประชาคม หลักความเป็นสูงสุดของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย และหลัก

นิติรัฐ ได้นำมาสู่แนวคิดในการจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยกรอบ 3 ประการ ในการจัดทำรัฐธรรมนูญคือ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2546 : 337 - 338)

2.1 การรับรองและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ฉบับปีพุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ใว้อย่างกว้างขวางกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ โดยเป็นการนำสิทธิเสรีภาพที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ และสิทธิเสรีภาพใหม่ๆ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมอันจะทำให้สิทธิเสรีภาพตาม ธรรมชาติและสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมีผลบังคับใช้ได้จริง และได้รับความคุ้มครองในกรณี ที่สิทธิเสรีภาพถูกละเมิด โดยการเยียวยาจากองค์กรของรัฐได้

2.2 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รัฐธรรมนูญตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยมเป็น แนวความคิดในการเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อแสวงหาการจัดรูปแบบองค์กรทางการเมือง และกลไก บริหารบ้านเมือง โดยกำหนดวิธีการที่มีความมุ่งหมายจะจัดหรือลดข้อเสียที่จะเกิดขึ้นจาก พฤติกรรมและการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบหรือไม่ชอบธรรมของนักการเมืองและของกลุ่ม ผลประโยชน์ต่างๆ ให้มากที่สุด ดังนั้น การเขียนรัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม จึงต้อง เป็นการแสวงหาการกำหนดรูปแบบองค์กรทางการเมืองเพื่อให้สามารถมีแนวนโยบายที่แน่ชัดและ มีการบริหารนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง และต้องเป็นองค์กรที่มีวิธีการกำกับและถ่วงดุลการทำหน้าที่ ขององค์กรทางการเมืองเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบตามหลักการแบ่งแยกการใช้ อำนาจด้วย

2.3 การเสริมสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้รัฐบาล วัตถุประสงค์อีกประการ หนึ่งของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมคือ การกำหนดมาตรการที่มีความมุ่งหมายทำให้้องค์กรทางการเมือง มีประสิทธิภาพโดยการทำให้ “องค์กรทางการเมืองฝ่ายบริหาร” สามารถมีแนวนโยบายโดยมี “ความเป็นผู้นำ” เพราะตามความเป็นจริงสภาพสังคมของแต่ละประเทศย่อมประกอบด้วยกลุ่ม ผลประโยชน์หลากหลาย ซึ่งตามธรรมชาติผลประโยชน์เหล่านั้น ย่อมขัดแย้งกันเอง และในบางครั้ง อาจขัดแย้งกับผลประโยชน์ของชาติโดยรวมได้ ดังนั้น องค์กรบริหารจึงต้องอยู่ในฐานะที่ตัดสินใจ กระทำการได้ด้วยเหตุผล และจำเป็นต้องมีฐานะมั่นคงในช่วงเวลาหนึ่งที่ทำเป็นเพื่อบริหารนโยบาย นั้นให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การบริหารประเทศจึง จำเป็นต้องอาศัย “ความเป็นผู้นำในทางนโยบาย” ของผู้บริหารประเทศด้วย (อมร จันทรสมบูรณ์, 2538 : 9) ในทางปฏิบัติการกำหนดกลไกให้เป็นไปตามกรอบหรือวัตถุประสงค์ของแนวคิด รัฐธรรมนูญนิยมได้นั้นก็ต้องอาศัยการเทียบเคียงกลไกในรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ เพื่อ แสวงหากฎไกที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพในการจัดองค์กรทางการเมืองและกลไกการบริหาร

ประเทศ เพื่อให้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของรัฐสภาและมีการดำเนินการตามนโยบายนั้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้หลักการต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อได้มีการปฏิบัติตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยมแล้วผลประโยชน์สุดท้ายย่อมเกิดแก่ประชาชนภายในรัฐนั้นๆ เอง (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2546 : 339)

การนำแนวคิดรัฐธรรมนูญมาใช้ในต่างประเทศ

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวคิดที่ประเทศต่างๆ นำมาใช้เพื่อสร้างมาตรการมาแก้ไขข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญฉบับเดิม

1. สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในการปฏิรูปการเมืองของฝรั่งเศสมีการกำหนดมาตรการต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 เพื่อการปฏิรูปการเมืองอย่างน้อยสี่ประการ

ประการแรก การฟื้นฟูบทบาทของประธานาธิบดีในฐานะประมุขของรัฐให้มีบทบาทอย่างแท้จริง โดยการเพิ่มความเป็นอิสระของประธานาธิบดี แยกการกระทำของประธานาธิบดีออกเป็นสองประเภท คือ การกระทำในฐานะตัวแทนของชาติซึ่งต้องให้นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนอง และการกระทำในฐานะกรรมการผู้ตัดสิน ซึ่งไม่ต้องให้นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนอง การเพิ่มอำนาจของประธานาธิบดีในฐานะกรรมการผู้ตัดสินนี้ ได้แก่ อำนาจการยุบสภา อำนาจขอให้ประชาชนลงประชามติ อำนาจส่งแถลงการณ์ไปยังสภา อำนาจแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญ จำนวน 3 คน อำนาจแต่งตั้งประธานและขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ และในกรณีเกิดวิกฤตการณ์ ประธานาธิบดีมีอำนาจเผด็จการชั่วคราวตามมาตรา 16

ประการที่สอง การเพิ่มอำนาจให้แก่รัฐบาล ระบบการเมืองในสมัยสาธารณรัฐที่ 3 และ 4 ของฝรั่งเศส เป็นระบบที่รัฐบาลต้องได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภาเพียงอย่างเดียว จึงอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคการเมือง ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงพยายามที่จะทำให้รัฐบาลมีความเป็นเอกภาพมากขึ้นโดยการยกฐานะของนายกรัฐมนตรี และการตัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมนตรีกับรัฐสภาโดยห้ามรัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้รัฐมนตรีไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพรรคการเมืองมากเกินไป และทำให้รัฐมนตรีต้องพยายามให้รัฐบาลอยู่รอดโดยไม่โค่นล้มรัฐบาลด้วยการลาออกหรือวิจารณ์รัฐบาล เพราะหากลาออกหรือถูกปลดออกแล้ว จะไม่สามารถกลับไปดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาตามเดิมได้จนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ มีผลทำให้นักการเมืองที่เป็นรัฐมนตรีประพฤติตนดีขึ้น

ประการที่สาม การลดอำนาจของสภา โดยการกำหนดวิธีการพิจารณาร่างกฎหมาย และการทำงานของสภาให้เคร่งครัดขึ้น การควบคุมการกระทำของสภามีให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ควบคุมมิให้รัฐสภาออกกฎหมายนอกเขตอำนาจตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ รวมถึงการกำหนดให้มีวุฒิสภาเพื่อถ่วงดุลอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร และช่วยสนับสนุนประธานาธิบดี การจำกัดขอบเขตในการออกรัฐบัญญัติ โดยรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 ได้กลับหลักการเดิม กล่าวคือ กำหนดให้ฝ่ายบริหารเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติเป็นหลัก ส่วนรัฐสภายังคงมีอำนาจนิติบัญญัติต่อไป แต่ถูกจำกัดอำนาจว่าจะตรารัฐบัญญัติในเรื่องใดได้บ้าง อำนาจนิติบัญญัติของรัฐสภากลายเป็นข้อยกเว้น

ประการที่สี่ การควบคุมประธานาธิบดี รัฐบาล และรัฐสภา โดยศาลยุติธรรมชั้นสูง เมื่อผู้ร่างรัฐธรรมนูญเพิ่มอำนาจและบทบาทของประธานาธิบดี และรัฐมนตรี ก็จำเป็นต้องมีองค์กรควบคุมการใช้อำนาจนั้น โดยกำหนดให้มีศาลยุติธรรมชั้นสูงมีอำนาจพิจารณาข้อกล่าวหา “ทรยศต่อชาติ” ซึ่งที่ประชุมร่วมของรัฐสภาลงมติกล่าวหา โดยคำพิพากษาของศาลนี้ถึงที่สุด จะอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ โดยอาจถอดถอนประธานาธิบดีและรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง และกำหนดโทษได้ตามสมควร

2. สหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อเยอรมนีแพ้สงคราม แนวความคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนิยมที่ต้องการสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้รัฐบาล ได้ปรากฏตัวขึ้นในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ที่เรียกว่า กฎหมายพื้นฐาน หรือ Basic Law ผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้เพิ่มมาตรการที่ช่วยให้รัฐบาลเข้มแข็ง เช่น ในมาตรา 67 การอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญบังคับให้ฝ่ายค้านเสนอชื่อผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนในญัตติของการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจด้วย และหากนายกรัฐมนตรีคนเดิมไม่ได้รับความไว้วางใจ ผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีของฝ่ายค้านก็จะได้เข้าดำรงตำแหน่งแทนทันที (Constructive Vote of No-Confident) ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตเคยมีกรณีที่ฝ่ายค้านซึ่งเป็นพวกกษัตริย์นิยมและคอมมิวนิสต์นิยมร่วมกันยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี เพื่อต้องการล้มล้างรัฐบาลชุดที่กำลังบริหารประเทศ แต่เมื่อล้มรัฐบาลได้แล้วต้องใช้เวลาานกว่าจะตั้งรัฐบาลใหม่ได้ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญของเยอรมนียังให้อำนาจนายกรัฐมนตรีในการขอความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร หากนายกรัฐมนตรีได้รับคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่ง แสดงว่ารัฐบาลยังได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรอยู่ แต่หากได้ไม่ถึงครึ่งหนึ่ง รัฐบาลมีทางเลือกสองทาง คือ ยุบสภาผู้แทนราษฎร แล้วเลือกตั้งใหม่ หรือประกาศภาวะฉุกเฉินทางนิติบัญญัติ (Legislative Emergency) เป็นเวลา 6 เดือน เพื่อที่รัฐบาลจะยังคงสามารถบริหารประเทศได้ต่อไปแม้จะมีเสียงข้างน้อย กฎหมายใดที่เป็นกฎหมายสำคัญ ถ้าเสนอเข้า

สภาผู้แทนราษฎรแล้วไม่ผ่าน นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเสนอกฎหมายนั้นต่อวุฒิสภา หากวุฒิสภาอนุมัติ ก็สามารถบังคับใช้กฎหมายนั้นได้แต่ให้ใช้ได้ครั้งเดียวในรัฐบาลเดียว เพื่อแก้ปัญหารัฐบาลเสียงข้างน้อยในระยะสั้น

3. สหราชอาณาจักรสเปน (พรณรงค์ ศรีตระกูล, 2538 : 95 – 107)

หลังสงครามกลางเมืองของสเปน พลเอกฟรานซิสโก ฟรังโก ได้เข้าควบคุมอำนาจทางการเมือง โดยในแถลงการณ์วันแรกได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการกระทำครั้งนี้คือ เพื่อปกป้องระบบจากรัฐบาลที่อ่อนแอ คอร์รัปชัน และไม่มีความสำคัญเนื่องจากรัฐบาลดังกล่าว เป็นเพียงหุ่นเชิดของต่างชาติและฝ่ายตรงข้าม ผลจากความคิดดังกล่าวทำให้ผู้สนับสนุน นายพลฟรังโก ต้องการที่จะสถาปนา “รัฐใหม่” โดยนำแนวความคิดทางศาสนาเป็นแรงกระตุ้นในการสถาปนารัฐใหม่

ทั้งนี้โครงสร้าง “รัฐใหม่” ได้ปฏิบัติการเหนือข้อจำกัดของแนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งได้จัดวางอยู่บนหลักการพื้นฐาน 3 ประการคือ

3.1 ผลประโยชน์ของเอกชนต้องอยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของประชาชนที่ปัจเจกชนนั้นอาศัยอยู่

3.2 ความมีอิทธิพลของลัทธิทุนนิยม (Capitalism) และลัทธิมาร์กซิส (Marxism) ซึ่งเห็นได้จากการจัดองค์กรทางด้านเศรษฐกิจและแรงงานให้มีลักษณะเหมือนบริษัท

3.3 การรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ผู้นำซึ่งต้องรับผิดชอบเพียงต่อ “พระเจ้าเป็นเจ้า” และ “ประวัติศาสตร์”

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นายพลฟรังโกได้จัดให้มีการออก “กฎหมายพื้นฐาน” มา 1 ชุด ซึ่งมีผลใช้บังคับอยู่ตลอดยุคสมัยที่ยาวนานที่สุดของประวัติศาสตร์สเปน และก่อให้เกิดรูปแบบหนึ่งของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และในช่วงสุดท้ายของระบอบ นายพลฟรังโก ก็ได้พยายามที่จะฟื้นฟูโครงสร้างทางการเมือง โดยการให้ความสำคัญเป็นเอกเทศเล็กน้อยแก่ความคิดเห็นหลักที่แพร่สะพัดอยู่ใน “ขบวนการเรียกร้องแห่งชาติ” (National Movement) แต่ความพยายามดังกล่าวก็ประสบความล้มเหลว โดยในช่วงท้ายๆ ของระบอบ รัฐบาลนายพลฟรังโกไม่สามารถจัดความตรึงเครียดที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจและสังคมได้จึงได้มีการเคลื่อนไหวในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่นายพลฟรังโกได้วางไว้

จนกระทั่งถึงรัฐบาลของนายเอเรียส นาวารโร ก็ได้มีความพยายามที่จะปฏิรูปสเปน โดยผลักดันให้มีการออกกฎหมายอนุญาตให้มีการเรียกประชุม และจัดตั้งสมัชชาที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองจนผ่านความเห็นชอบของสภา และได้พยายามที่จะปรับปรุงโครงสร้างของสถาบันทางการเมืองให้ทันสมัย กล่าวคือได้พยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัติ เพื่อการปฏิรูปกฎหมายพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดตั้งสภาแห่งที่สองซึ่งสมาชิกมาจากมณฑลมหาน เพื่อเข้าร่วมใช้

อำนาจนิติบัญญัติกับสภารวมศูนย์ (Corporate Chamber) แต่ความพยายามดังกล่าวประสบความล้มเหลว เนื่องจากถูกปฏิเสธจากผู้นิยมแนวคิดของนายพลฟรังโก และไม่ได้รับความสนับสนุนจากฝ่ายรัฐบาลซึ่งเป็นผู้ริเริ่มโครงการเอง

พระมหากษัตริย์ได้ทรงดำเนินการแก้ไขวิกฤตการณ์ในคณะรัฐบาล โดยทรงใช้พระราชอำนาจทั้งหมดที่พระองค์เห็นสมควรโดยได้ขอให้นายเอเรียส นาวาโร ลาออกจากตำแหน่ง และแนะนำให้สภาที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ (King's Council) ไล่ชื่อนายอดอฟโฟ ชัวเรส กอลชาเลส ไว้ในรายชื่อของ 3 บุคคล ที่จะได้รับการเลือกให้เป็นผู้นำรัฐบาลคนใหม่ นายชัวเรส กอลชาเลส ได้รับเลือกให้เป็นประธานของรัฐบาลคนใหม่

รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติปฏิรูปทางการเมืองในเดือนกันยายน ค.ศ.1976 ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความสับสนอย่างมากทั้งหมู่ชนทางการเมืองที่นิยมแนวคิดของนายพลฟรังโก และในบรรดาสมาชิกฝ่ายค้าน (ผู้นิยมระบอบประชาธิปไตย) เนื่องจากความคลุมเครือของข้อเสนอในร่างดังกล่าวแล้ว ไม่มีการอธิบายวัตถุประสงค์ของร่างให้ชัดเจน ความคลุมเครือของร่างพระราชบัญญัติปฏิรูปทางการเมือง (The Political Reform Bill) ไม่ได้เกิดแต่เพียงจากวิธีการในการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสาธารณชนหรือในลักษณะขอความเห็นของรัฐบาลแต่ยังเกิดจากธรรมชาติของตัวร่างเอง กล่าวคือ แม้ร่างพระราชบัญญัตินี้จะมีได้ยกเลิกหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่ประกาศใช้ก่อนอย่างชัดเจนก็ตามแต่พระราชบัญญัตินี้ ก็ได้ปรับปรุงโครงสร้างของกระบวนการออกกฎหมายที่สลับซับซ้อน และไร้ประสิทธิภาพ และยังได้รับรองหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยมีการสถาปนารัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่ขัดแย้งกับระบบที่มีอยู่เดิม และพระราชบัญญัตินี้ยังได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์ และขั้นตอนในการจัดทำรัฐธรรมนูญโดยให้มีกระบวนการพิเศษไปจากกระบวนการนิติบัญญัติธรรมดาแต่ไม่ได้กำหนดเวลาไว้โดยชัดเจน ในการยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ การที่รัฐบาลร่างพระราชบัญญัติให้คลุมเครือก็เพราะรัฐบาลต้องการจะใช้เป็นหนทางที่จะเอาชนะพลังอำนาจ ที่รัฐบาลต้องเผชิญ โดยเปิดเผยโดยอาศัยความช่วยเหลือจากกลุ่มพลังอื่นๆ โดยไม่ทำให้ความชอบธรรมของรัฐบาลต้องลดน้อยถอยลง วิธีการนี้มีประสิทธิภาพในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการไปสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่แม้แต่ชาวสเปนเองก็ไม่เชื่อว่าจะเกิดขึ้นได้ จนกระทั่งพวกเขาได้ประสบด้วยตนเอง ประชาชนจึงได้ลงมติเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัตินี้เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1976

รูปแบบ และวิธีการจัดทำรัฐธรรมนูญ

การประกาศใช้พระราชบัญญัติปฏิรูปทางการเมืองนั้นเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยทุกฝ่ายต่างยอมรับว่ารัฐสภาที่กำลังจะเกิดขึ้นเป็นสภาร่างรัฐธรรมนูญ

การเกิดขึ้นของรัฐสภาใหม่ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจอย่างใหญ่หลวง และรัฐสภาเองก็เป็นแหล่งกำเนิดของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นใน 2 ระดับคือ ในส่วนที่หนึ่งเป็นการทำงานที่เกิดขึ้นอย่างไม่เด่นชัด ซึ่งก่อให้เกิดการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อขอบเขตของโครงสร้างอำนาจความสำเร็จ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรระดับสูงของรัฐ และระดับที่จัดตั้งสิทธิพื้นฐานของประชาชน ในส่วนที่สองเป็นการทำงานที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนซึ่งนำไปสู่การยกร่าง และรับรองรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ

กรณีการทำงานที่เกิดขึ้นอย่างไม่เด่นชัดซึ่งมีผลต่อเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ

1. กรณีเกี่ยวกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในวันเปิดสมัยประชุมของรัฐสภา (วันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ.1937) พระมหากษัตริย์ (ฮวน คาร์ลอส) ทรงยืนยันว่าพระองค์ยอมรับในอำนาจอธิปไตยของประชาชนชาวสเปน และทรงประกาศว่าในฐานะที่พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ในระบบรัฐธรรมนูญพระองค์ทรงไม่มีหน้าที่เสนอโครงการอันเป็นรูปธรรม หรือจะเสนอแนวทางในการดำเนินการโครงการใดๆ โดยสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของอำนาจทางการเมืองการประกาศดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดความสับสนอย่างยิ่งต่อผู้ร่างรัฐธรรมนูญในการวางบทบาทสถานะของพระมหากษัตริย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ

นับแต่บัดนั้นราชบัลลังก์ก็สิ้นสุดความเป็นสถาบันที่มีอำนาจทางการเมือง ความเปลี่ยนแปลงนี้ ทำให้เกิดความจำเป็นที่ต้องจัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและรัฐสภาเสียใหม่เมื่อราชบัลลังก์หมดอำนาจ

2. กรณีเกี่ยวกับรัฐสภาและพรรคการเมืองต่างๆ ได้มีการออกระเบียบข้อบังคับในการดำเนินการของสถาบันเหล่านี้ ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการทางเทคนิคที่จัดทำขึ้น เพื่อให้สถาบันปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ มาตรการที่สำคัญดังกล่าว ได้แก่ กฎเกณฑ์ชั่วคราว ว่าด้วยขั้นตอนการปฏิบัติของนายกรัฐมนตรีและสัญญามอนโคลก (Moncloa Agreements) และรัฐบาลกับรัฐสภายังได้ทำการตัดสินใจไว้อย่างอ้อมๆ เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานและเงื่อนไขสำหรับการยกร่างรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ

3. กรณีเกี่ยวกับการดำรงรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศซึ่งถือว่าเป็นปัญหาทางการเมืองที่ยุ่ยากที่สุดของสเปน รัฐบาลของนายซัวเรสได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เปลี่ยนไปยึดถือแนวทางแบบ “สหพันธรัฐ” (Federalism) และได้ทำการตัดสินใจเป็นที่ชื่นชม และมีความสำคัญอันหนึ่งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญในอนาคต คือการฟื้นฟูชั่วคราวในความเป็นเอกเทศของแคว้นคาตาโลเนีย และแคว้นบาสก์ และขยายกฎความเป็นเอกเทศดังกล่าวไปยังแคว้นอื่นๆ โดยออกเป็นพระราชกำหนดแบ่งประเทศเป็นเขตการปกครองตนเอง

การทำงานที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งนำไปสู่การยกร่าง และรับรองรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ

1. ขอบเขตอำนาจในการยกร่างรัฐธรรมนูญ ผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญจะต้องยกร่างภายในกรอบดังต่อไปนี้คือ

1.1 รัฐจะต้องไม่เป็นแบบรัฐเดี่ยว กล่าวคือจะต้องเป็นแบบรัฐผสม (สหพันธรัฐหรือกึ่งสหพันธรัฐ)

1.2 รัฐบาลต้องเป็นแบบระบอบกษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญ

1.3 รัฐสภาต้องเป็นแบบสภาคู่

1.4 ระบอบการเมืองต้องดำเนินไปด้วยระบอบหลายพรรค

1.5 สิทธิเสรีภาพที่ถือเป็นมาตรฐานในระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก ต้องได้รับการยอมรับและรับประกันในประเทศสเปน

2. ผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ แม้พระราชบัญญัติปฏิรูปทางการเมืองทำให้สภาที่เพิ่งได้รับการเลือกตั้งเป็นสภาร่างรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็มีได้ระบุว่าจะให้ใครเป็นผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญและรัฐสภาจะรับรองแก้ไขร่างดังกล่าวด้วยวิธีการใด พรรคสังคมนิยมเสนอว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ควรจะถูกยกร่างโดยคณะกรรมการ ซึ่งแต่งตั้งโดยรัฐสภา แทนที่จะเป็นการร่างโดยรัฐบาลหรือวิธีอื่นใด ซึ่งก็ไม่มีพรรคไหนคัดค้านข้อเสนอดังกล่าว

การยกร่างรัฐธรรมนูญจัดทำโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีสภาผู้ช่วย (Congress of Deputies) เป็นผู้ตัดสินใจว่าแต่ละพรรคการเมืองจะสามารถส่งตัวแทนมาเป็นกรรมการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้พรรคละกี่คน แต่จริงๆ แล้วการยกร่างรัฐธรรมนูญจะอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการที่รู้จักในนามคณะทำงานโปเนนเซีย (Ponancia) ซึ่งมีฐานะเป็นอนุกรรมการของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวน 7 คน โดย 3 คนเป็นตัวแทนของพรรครัฐบาล (UCD) ส่วนพรรคสังคมนิยม, พรรคคอมมิวนิสต์, พรรคพันธมิตรมหาชน, พรรคเสียงข้างน้อยของชาวคาตาลันเนียบ มีตัวแทนพรรคละ 1 คน สำหรับพรรคชาตินิยมชาวบาสก์ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายซ้ายไม่มีตัวแทนในอนุกรรมการดังกล่าวแต่อย่างใด

ในความเป็นจริงนั้นทั้งรัฐสภาและคณะกรรมการต่างๆ หาได้เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจไม่ ทั้งสององค์กรเป็นแต่เพียงรับรองให้ข้อตกลงระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ ถูกต้องตามแบบพิธีเท่านั้น ทั้งนี้ โดยผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญเป็นแต่เพียง “โฆษก” ของพรรคการเมืองที่ตนสังกัด กล่าวคือทำหน้าที่แสดงจุดยืนของแต่ละพรรคมากกว่าที่จะเป็นผู้ตัดสินใจรูปแบบรัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง ต่างหากที่เป็นผู้ตัดสินใจว่ารัฐธรรมนูญ ควรมีลักษณะใดหลังจากมีการต่อรองที่

สลับซับซ้อนระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ กระบวนการนี้เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่พรรคการเมืองเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญห้ามมิให้ริเริ่ม หรือพิจารณาข้อเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญหากบูรณาการของดินแดนกำลังได้รับการกระทบกระเทือน “รูปแบบรัฐบาลสาธารณรัฐนั้นไม่อยู่ในขอบเขตของการแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงได้”

จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าวนี้นี้ กระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอาจแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ

วิธีแรก กระบวนการปกติ คือร่างรัฐธรรมนูญอาจมาจากประธานาธิบดีตามข้อเสนอของนายกรัฐมนตรี (ร่างของฝ่ายบริหาร) หรือมาจากรัฐสภาและต้องผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา โดยเสียงข้างมากของแต่ละสภาที่ลงมติตามร่างที่มีข้อความตรงกัน และต้องนำร่างรัฐธรรมนูญให้ประชาชนออกเสียงประชามติ

วิธีที่สอง กระบวนการที่ลดขั้นตอนลง คือ ในกรณีที่เป็นการร่างของฝ่ายบริหาร (Projects de revision) ที่ผ่านความเห็นชอบของสภาทั้งสองโดยเสียงข้างมากของแต่ละสภาแล้ว ประธานาธิบดีมีสิทธิที่จะเลือกให้ประชาชนลงประชามติหรือจะให้มีการประชุมร่วมของทั้งสองสภาลงมติรับรองอีกครั้งหนึ่งโดยคะแนนเสียง 3 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งสองสภาก็ได้

ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการที่ลดขั้นตอนลงนั้นมีปัญหาว่า มาตรา 89 ไม่ได้ชี้ชัดว่าประธานาธิบดีจะต้องตัดสินใจเลือกให้ประชาชนลงประชามติ หรือจะให้มีการเรียกประชุมรัฐสภา ซึ่งก็เป็นดุลพินิจของประธานาธิบดี แต่ในทางปฏิบัติการตัดสินใจเรียกประชุมรัฐสภา เพื่อลงมติรับรองแทนการลงประชามตินั้น

เมื่อร่างเสร็จในวันที่ 31 ตุลาคม ค.ศ.1978 คณะกรรมการได้ส่งร่างสุดท้ายให้แก่สภาผู้ช่วยและวุฒิสภาพิจารณาพร้อมกัน ร่างดังกล่าวได้รับการรับรองโดยการแสดงประชามติ ในวันที่ 6 ธันวาคม ค.ศ.1978 และพระมหากษัตริย์ได้ประกาศใช้ร่างดังกล่าวในการประชุมร่วมกันของสภากองเกรส ในวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ.1978

3. รูปแบบของรัฐธรรมนูญ ความมุ่งหมายร่วมกันของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ คือ การทำให้สอดคล้องกับยุโรปถึงแม้ว่าวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เป็นรูปธรรมใน “รัฐธรรมนูญ” จะไม่มีร่องรอยว่ามาจากรูปแบบของประเทศใดในยุโรปโดยเฉพาะ แต่รัฐธรรมนูญของชาติยุโรปที่มีอิทธิพลต่อรัฐธรรมนูญสเปนที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และอิตาลี (ถึงแม้ว่าหลักการพื้นฐานบางอย่างของรัฐธรรมนูญสเปน จะได้รับแรงกระตุ้นมาจากรัฐธรรมนูญของโปรตุเกส และกรีซ) โดยรัฐธรรมนูญเยอรมันมีอิทธิพลในเรื่องแนวคิดของการควบคุมตรวจสอบและถ่วงดุลเกี่ยวกับเขตอำนาจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ส่วนรัฐธรรมนูญอิตาลีมีอิทธิพลต่อคำประกาศต่างๆ ไปในบางเรื่องและนิยามของคำว่าสิทธิที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า

รัฐธรรมนูญทั้งสองประเทศ สามารถให้แนวทางแก้ไขปัญหามีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจะต้องประสบอยู่ในเวลานั้น และสเปนกับประเทศทั้งสองต่างมีความผูกพันทางวัฒนธรรมต่อกันอย่างมาก

4. สหรัฐอเมริกา (พรณรงค์ ศรีตระกูล, 2538 : 64 – 69)

เมื่อ ค.ศ.1776 หลังจากได้ประกาศเอกราชโดยสมบูรณ์แล้ว แต่ละรัฐต่างก็ได้จัดทำรัฐธรรมนูญของตนเองเพื่อใช้เป็นหลักในการปกครอง ในปีเดียวกันนี้รัฐต่างๆ ซึ่งในขณะนั้นมีอยู่ 13 รัฐ ก็ได้มาทำสัญญาหรือความตกลงระหว่างรัฐจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐต่างๆ ร่วมกันเรียกว่า “บทบัญญัติแห่งสมาพันธรัฐ” (Articles of Confederation) ซึ่งที่ประชุมได้ลงมติรับรองให้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศ บทบัญญัติของสมาพันธรัฐนี้ (Articles of Confederation) ต้องใช้เวลาถึง 3 ปี จึงจะได้ รับการให้สัตยาบันจากรัฐต่างๆ ครบถ้วนทุกรัฐ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1777 จนกระทั่งมีการให้สัตยาบันครบเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ.1781) แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็มีข้อบกพร่องหลายประการ กล่าวคือ

4.1 กำหนดรูปแบบการปกครองไม่เหมาะสม กล่าวคือ การกำหนดรูปแบบการปกครองเป็นแบบสมาพันธรัฐ (Confederation) นั้น ทำให้รัฐบาลกลางอ่อนแอ ขาดประสิทธิภาพในการธำรงเอกราชของรัฐทั้งหลายร่วมกัน รัฐแต่ละรัฐยังคงหวงกันอำนาจไว้ โดยอ้างว่าตนเป็นรัฐอิสระทัดเทียมกัน การจัดตั้งสมาพันธรัฐโดยนัยนี้ จึงมีลักษณะเหมือนการจัดตั้งสมาคมแห่งรัฐนั่นเอง กล่าวคือแทนที่รัฐทั้งหลายจะดำรงอยู่ได้เพราะประเทศชาติ (ศูนย์กลาง) มันคงกลับเป็นว่าประเทศชาติจะดำรงอยู่ได้ เพราะรัฐทั้งหลายเกื้อหนุนค้ำชูเกี่ยวกับที่สมาคมอยู่ได้เพราะสมาชิก

4.2 รัฐสภาของสมาพันธรัฐขาดอำนาจ กล่าวคือ ไม่มีอำนาจบังคับให้แต่ละรัฐชำระภาษีแก่ประเทศทำให้ท้องคลังขาดแคลนงบประมาณ และไม่มีอำนาจวางระเบียบควบคุมการค้าระหว่างรัฐ หรือระหว่างสมาพันธรัฐกับประเทศอื่น ตลอดจนขาดอำนาจนิติบัญญัติอย่างสมบูรณ์ เช่น การออกกฎหมายของรัฐสภาจะต้องได้รับความเห็นชอบจาก 9 รัฐใน 13 รัฐ ซึ่งเป็นการยากที่จะได้มติดังกล่าว และแม้จะสามารถมีมติออกมาได้ก็ไม่มียกเว้นข้อใด ๆ ที่กำหนดให้รัฐต่างๆ ต้องปฏิบัติตาม

4.3 การกำหนดให้รัฐน้อยใหญ่มีคะแนนเสียงเท่ากันในการลงมติ ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อรัฐใหญ่ที่มีพลเมืองมากกว่า

4.4 รัฐธรรมนูญไม่มีบทบัญญัติให้มีศาลของสมาพันธรัฐ เพื่อวินิจฉัยขอรรรถคดีระหว่างรัฐหรือระหว่างประชาชนของรัฐหนึ่งกับประชาชนของอีกรัฐหนึ่ง

4.5 รัฐธรรมนูญให้อำนาจรัฐสภาเป็นรัฐบาลของสมาพันธรัฐกล่าวคือให้รัฐสภามีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมาธิการขึ้นมา เพื่อปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามนโยบายของตน

ซึ่งถือว่าการไม่เหมาะสม แท้จริงควรมีหัวหน้าฝ่ายบริหารประจำสมาพันธรัฐเป็นผู้บริหารราชการแผ่นดิน

4.6 การแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ทำได้ยากมาก เพราะต้องได้มติเอกฉันท์ทั้ง 13 รัฐ

ดังนั้น อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน (Alexander Hamilton) จึงได้เสนอแนะอย่างเป็นทางการว่าควรมีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้น ทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้สมบูรณ์กว่าของเดิม นักการเมืองคนสำคัญในเวลานั้นต่างก็สนับสนุนความคิดนี้ ในที่สุดได้มีการเรียกประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ (The Constitution Convention) ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.1787 โดยมีผู้แทนจากรัฐต่างๆ รวม 55 คน ซึ่งได้จากการคัดเลือกมาโดยสภานิติบัญญัติของแต่ละรัฐเข้าร่วมประชุม แต่งานยกร่างรัฐธรรมนูญโดยแท้จริงเป็นผลงานของคณะนักนิติศาสตร์จำนวนหนึ่ง ในบรรดาสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมเท่านั้น สมาชิกคนอื่นๆ เป็นเพียงผู้ออกความเห็นเสนอแนะ และลงมติรับรองหลักการ บุคคลผู้มีส่วนสำคัญยิ่งในการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ได้แก่ เจมส์ เมดิสัน, อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน, เจมส์ วิลสัน, จอร์จ เมสัน ซึ่งในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ที่ประชุมได้กำหนดข้อบังคับการประชุมไว้ 4 ประการ คือ

4.6.1 เป็นการประชุมลับ

4.6.2 ต้องมีผู้แทน 7 มลรัฐเข้าร่วมประชุมจึงจะครบองค์ประชุม

4.6.3 แต่ละรัฐมีสิทธิออกเสียงในการลงมติเพียง 1 คะแนนเท่าเทียมกัน

4.6.4 การลงมติให้ใช้เสียงข้างมาก

เมื่อเสร็จการประชุมพิจารณาร่างดังกล่าว ที่ประชุมไม่แน่ใจว่าจะได้รับการให้สัตยาบันจากรัฐต่างๆ เพื่อที่จะให้ผลบังคับใช้ เนื่องจากหาชนไม่ได้ล่วงรู้ถึงเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้เลยแม้แต่น้อย และตัวแทนของรัฐต่างๆ ที่มาประชุมล้วนแล้วแต่ได้ปฏิบัตินอกเหนืออำนาจที่ได้รับมอบหมายมาทั้งสิ้น กล่าวคือ แทนที่จะเป็นการแก้ไขบทบัญญัติแห่งสมาพันธรัฐที่ประชุมกลับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสียเลย

ดังนั้น เพื่อให้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมีโอกาสได้รับการประกาศใช้บังคับ ที่ประชุมจึงมีมติให้ส่งร่างรัฐธรรมนูญไปให้ประชาชนได้พิจารณาผ่านสภาองเกรส โดยไม่จำเป็นต้องให้สภาองเกรสรับรองร่างรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการเสียก่อน กล่าวคือให้ที่ประชุมที่จัดตั้งเป็นพิเศษ แทนสภานิติบัญญัติของรัฐ เป็นผู้พิจารณาว่าจะรับรองร่างรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่ และการให้สัตยาบันแก่รัฐธรรมนูญที่จะมีผลให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้บังคับได้ให้ใช้เสียงเพียง 9 รัฐ

จากการกระทำได้กล่าว ทำให้เกิดความหวั่นเกรงว่า จะทำให้หนักการเมืองระดับรัฐที่เป็นปรปักษ์ต่อการเปลี่ยนแปลง ต่อต้านมากขึ้น และการกำหนดให้รัฐธรรมนูญนั้นมีผลใช้บังคับโดยอาศัยเสียงเพียง 9 รัฐ ในการให้สัตยาบันแทนการใช้เสียงเอกฉันท์อาจไม่เป็นผลในทางปฏิบัติ

กล่าวคือ หากรัฐที่ไม่ยอมให้สัตยาบันเป็นรัฐที่อยู่กึ่งกลางระหว่างรัฐอื่นๆ ย่อมหมายถึงว่า สหพันธรัฐที่จะเกิดขึ้น อาจมีลักษณะเนื้อที่ไม่ติดต่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้น ที่ประชุมจึงได้มีการถกเถียงกันในรัฐต่างๆ ทุกรัฐให้มีการยอมรับรัฐธรรมนูญดังกล่าวเสียก่อน โดยใช้ข้อเขียน เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองในรูปของบทความใบปลิวจดหมายในหน้าหนังสือพิมพ์โดยผู้เขียนคนสำคัญ คือ อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน, เจมส์ เมดิสัน, จอห์น เจย์ ซึ่งเรียกรวมบทความเหล่านี้ว่า The Federalist Papers ได้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในรัฐนิวยอร์กที่จะสูญเสียจากระบบใหม่นี้มากที่สุด

ในที่สุดร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวก็ได้รับการให้สัตยาบันจากรัฐต่างๆ และมีผลใช้บังคับเป็นรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ที่ร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกานั้นเกิดขึ้นได้เนื่องจาก ผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีทัศนะกว้างไกลที่มุ่งจะแก้ไขปัญหาของระบบการเมืองในขณะนั้น มีการเผยแพร่หลักการของรัฐธรรมนูญสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง และประชาชนมีส่วนร่วมโดยผ่านทางสภานิติบัญญัติของแต่ละรัฐ

หลักการที่สำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ

1. เปลี่ยนชื่อรัฐธรรมนูญจาก “บทบัญญัติแห่งสมาพันธรัฐ” (Articles of Confederation) เป็น “รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา” (The Constitution of the United State of America) ซึ่งเป็นการใช้คำว่า “รัฐธรรมนูญ” (The Constitution) เป็นครั้งแรก
2. เปลี่ยนรูปของรัฐจากสมาพันธรัฐ (Confederation) เป็น “สหพันธรัฐ” (Federal) ซึ่งเป็นรัฐรวมที่แข็งแกร่งแน่นอนหาประกอบด้วยหลายมลรัฐ แต่ละมลรัฐจะแยกตัวออกไปไม่ได้
3. จัดรูปรัฐบาลแบบประธานาธิบดีโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ และหัวหน้าฝ่ายบริหาร
4. จัดรูปการปกครองแบบประชาธิปไตยแบ่งแยกอำนาจ
5. จัดรูปการปกครองแบบสหรัฐโดยมีรัฐบาลของมลรัฐและรัฐบาลกลาง (รัฐบาลสหรัฐ (Federal Government) โดยรัฐบาลกลางมีอำนาจเหนือรัฐบาลของมลรัฐ เฉพาะแต่ในกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ในมาตรา 10 บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา

จากการศึกษาการจัดทำรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสเปน พบถึงความแตกต่างเกี่ยวกับที่มาขององค์กรจัดทำรัฐธรรมนูญแต่ละประเทศ โดยประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นผู้แทนจากรัฐต่างๆ ที่มาจากการคัดเลือก โดยสภานิติบัญญัติของแต่ละรัฐ ส่วนประเทศฝรั่งเศส ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้เตรียมร่างรัฐธรรมนูญ โดยต้องรับฟังความคิดเห็นจากคณะกรรมการที่ปรึกษา สภาที่ปรึกษาแห่งรัฐ หรือศาลปกครองสูงสุด และสำหรับประเทศสเปนนั้นสภาร่างรัฐธรรมนูญดำเนินการโดยคณะกรรมการ

ร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งพรรคการเมืองส่งตัวแทนเข้าร่วมดำเนินการ แต่ทั้งนี้กระบวนการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญทั้ง 3 ประเทศดังกล่าว มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในแนวปฏิบัติขั้นสุดท้าย ก็คือการนำร่างรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นโดยองค์กรเหล่านี้มาเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้อย่างกว้างขวาง ตลอดจนให้มีการลงประชามติของประชาชนว่าจะรับร่างรัฐธรรมนูญหรือไม่ และยอมรับต่อผลการตัดสินใจของประชาชน

5. ประเทศญี่ปุ่น (พจนรังค์ ศรีตระกุล, 2538 : 109 – 115)

ประเทศญี่ปุ่นนับว่าเป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางรัฐธรรมนูญมากประเทศหนึ่ง กล่าวคือมีรัฐธรรมนูญใช้มาแล้วทั้งสิ้นเพียง 2 ฉบับ โดยฉบับแรกเป็นรัฐธรรมนูญเมจิ ประกาศใช้ในปี ค.ศ.1889 แต่มีผลใช้บังคับในปี ค.ศ.1890 ฉบับที่สองรู้จักในนามว่ารัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น ประกาศใช้เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ.1946 แต่มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ.1947

รัฐธรรมนูญเมจิ

ค.ศ.1603 ภายหลังสงครามกลางเมืองคุเอ็งเต็นหลายครั้งติดต่อกัน โชกุน โทกูงาวะ อิเะยาสุ (Tokugawa Iyasu) ได้จัดตั้งระบบการปกครองขึ้นในประเทศญี่ปุ่น แต่ดินแดนประมาณ 3 ใน 4 ของประเทศและอำนาจทางการเมืองไม่น้อยยังอยู่ในกำมือของขุนนางในระบบฟิวดัลกว่า 250 คน ที่เรียกว่าไดเมียว (daimyo) แต่ก็ยังเป็นระบบการปกครองที่สัมฤทธิ์ผล และยั่งยืนที่สุดที่เคยเป็นมาในอดีต

จนกระทั่งระหว่างปี ค.ศ.1967 – 1868 สมาชิกของชนชั้นทหารที่มีอภิสิทธิ์ หรือชนชั้นซามูไร ได้ทำการปฏิวัติโชกุนตระกูลกาวะ สืบเนื่องมาจากความไม่พอใจของเหล่าซามูไรในสถานะเศรษฐกิจและสังคมของตนที่กำลังตกต่ำ เพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการปฏิวัตดังกล่าว จึงให้มีการถวายนินชานะ และอำนาจแก่พระเจ้าจักรวรรดิ และจากการแตกสลายของระบบนี้เองที่รัฐบาลญี่ปุ่นสมัยใหม่อุบัติขึ้น และเป็นการก่อตั้งกษัตริย์ไทยขึ้นใหม่ ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วมีลักษณะเป็นทหาร

รัฐธรรมนูญเมจิถูกสร้างขึ้นอย่างลับๆ โดยเนื้อหาของรัฐธรรมนูญนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาของพวกกษัตริย์ที่ จะรักษาอิทธิพลของตนและสืบทอดต่อไป โดยอ้างว่าญี่ปุ่นจะต้องมีผู้นำที่เด็ดขาดแต่รัฐธรรมนูญก็ยอมให้มีการปกครองโดยผู้แทน ซึ่งผู้ร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่าจำเป็นในการเอาใจมหาชนนานาชาติ และฝ่ายปรปักษ์ทางการเมืองในประเทศที่ทวีจำนวนมากขึ้น

โดยทฤษฎีแล้วรัฐธรรมนูญเมจิสร้างระบบการปกครองที่มีการรวมอำนาจในระดับที่ไม่เคยมีมาก่อนในหมู่รัฐใหญ่ๆ ในโลกสมัยใหม่ กล่าวคือ จักรพรรดิเป็นที่รวมสูงสุดของอำนาจทั้งหมดของรัฐ นอกจากนี้แล้วยังมีอำนาจทางจิตใจ ซึ่งได้มาจากการสืบเชื้อสายจากเจ้าแม่พระอาทิตย์ ฉะนั้นพระองค์จึงเป็นศูนย์กลางของลัทธิบูชาสำคัญของชาติ แต่อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติอำนาจของ

จักรพรรดิถูกมอบให้รัฐมนตรีและที่ปรึกษาของพระองค์ พระองค์เพียงแต่รับรองนโยบายของบุคคลเหล่านี้ด้วยพิธีกรรมต่างๆ ทั้งนี้ได้หมายความว่า พระองค์มิได้มีความสำคัญทางการเมืองเลย พระองค์ให้ความต่อเนื่องในทางประวัติศาสตร์กับชาวญี่ปุ่น และทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของความรู้สึกเป็นชาติ และเป็นเหตุในการดำรงอยู่ของรัฐบาล สิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับระบอบการปกครองแห่งชาติอันมั่นคงเหล่านี้มิได้มีอยู่อย่างสัมฤทธิ์ผลในญี่ปุ่นสมัยก่อน นับว่าต้องยกย่องความปรารถนาและความเป็นผู้นำของคณาธิปไตยในการใช้สัญลักษณ์จักรพรรดิเป็นเครื่องมือในการรวมประเทศและสร้างกระบวนการปกครองที่ทันสมัยกล่าวคือ

อำนาจบริหาร และการปกครองของจักรพรรดิ แบ่งออกเป็นสองส่วน และส่วนที่ไม่เกี่ยวกับทหาร

1. ส่วนทหารถูกแบ่งออกไปให้เสนาธิการกองทัพบก และกองทัพเรือในการบัญชา และปฏิบัติการ สำหรับการบริหรนั้นให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีกองทัพบก และรัฐมนตรีกองทัพเรือ

2. อำนาจที่ไม่เกี่ยวกับทหารของจักรพรรดิส่วนใหญ่ถูกมอบให้นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี ซึ่งโดยทฤษฎี รับผิดชอบต่อจักรพรรดิ

อำนาจนิติบัญญัติถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งอยู่กับสภานิติบัญญัติที่มีสองสภา ส่วนหนึ่งอยู่กับคณะรัฐมนตรี ซึ่งอาจปกครองโดยคำสั่งคณะรัฐมนตรีและกฤษฎีกา

อำนาจตุลาการของจักรพรรดิ ถูกมอบให้ระบบศาล ซึ่งมีทั้งด้านตุลาการ และบริหาร ภายใต้ควบคุมอย่างกว้างขวางของกระทรวงยุติธรรม

เห็นได้ชัดว่ารัฐธรรมนูญเมจินี้ ผู้ร่างต้องการดำรงการปกครองแบบอำนาจอธิปไตยดำรงมาไว้ แต่ก็ได้มีการสอดแทรกสิทธิมหาชนและการปกครองแบบผู้แทนไว้ด้วย ซึ่งปรากฏว่าเป็นการสร้างพื้นฐานทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในบรรดาข้ออนุโลมตามแนวทางประชาธิปไตยที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญประการหนึ่งก็คือ เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การสมาคม และความเชื่อทางศาสนา และที่สำคัญคือรัฐสภาหรือไดเอ็ตโดยเฉพาะ สภาล่างหรือสภาผู้แทนเป็นสภาที่ได้รับการเลือก โดยประชาชนมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นตัวแทนชาวญี่ปุ่นมีอำนาจในการริเริ่มกฎหมายออกกฎหมาย ตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี และอนุมัติงบประมาณแผ่นดิน

การเมืองภายหลังที่มีรัฐธรรมนูญเมจินั้น มีกระแสในทางความคิดเป็น 2 แนวคือ แนวหนึ่งเป็นแบบอำนาจอธิปไตย อีกแนวหนึ่งเป็นรัฐสภาหรือเสรีนิยมขั้นมูลฐาน โดยตลอดระยะเวลาที่ส่วนใหญ่คดีอำนาจอธิปไตยหรือสิทธิพล แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีช่วง ค.ศ.1924 ถึง ค.ศ.1932 ที่กระแสเสรีนิยมได้มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก จนกระทั่งได้เรียกกันว่าสมัย “รัฐสภา” หรือ “ประชาธิปไตย” (โดยมีพรรคการเมืองเป็นผู้นำ) แต่เนื่องจากพรรคการเมืองสนใจแต่การได้อำนาจและใช้อำนาจมากกว่าการนำนโยบายอันเป็นประชาธิปไตยออกใช้ และขัดแย้งกันอย่างไม่ลดละเพื่อความคงอยู่ และ

ประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ อันเป็นผลทำให้เกิดข้ออ้างในการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1936 ทำให้ทหารกลับเข้ามากำหนดนโยบายของชาติอีกครั้งหนึ่ง มีการขยายอำนาจควบคุมของรัฐบาลเหนือการเมือง ธุรกิจ และชีวิตประชาชนโดยทั่วไปจนกระทั่งเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ.1945

การจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น ค.ศ.1946

หลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจในการยึดครอง โดยสหรัฐอเมริกา ตามข้อตกลงที่แถลงไว้ในการแถลงการณ์แห่งปอตสดัม (Potsdam Declaration) ซึ่งมีการแถลงไว้ชัดเจนว่า “อำนาจของจักรพรรดิและรัฐบาลญี่ปุ่นในการปกครองรัฐจะขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชาสูงสุดของประเทศสัมพันธมิตร ผู้ซึ่งจะดำเนินการตามที่เห็นสมควรในการที่จะนำข้อตกลงยอมจำนนมาปฏิบัติ”

ในทางปฏิบัติผู้นำในการยึดครองเลือกที่จะใช้อำนาจในทางอ้อมมากกว่าโดยตรง การบริหารยังอยู่ในมือของชาวญี่ปุ่นต่อไป แต่อยู่ภายใต้การควบคุมของนายพลแมก อาเธอร์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของประเทศสัมพันธมิตร (SCAP) ในการยึดครองญี่ปุ่น

รายงานเสนอนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อญี่ปุ่นได้ถูกร่างขึ้น และได้รับความเห็นชอบเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ.1945 โดยเอกสารนี้ได้วางจุดประสงค์หลักในการยึดครอง 2 ประการ คือ

1. เพื่อประกันว่าญี่ปุ่นจะไม่กลายเป็นอันตรายต่อสหรัฐหรือต่อสันติภาพ และความมั่นคงของโลกอีก
2. เพื่อก่อให้เกิดรัฐบาลที่รักสันติและมีความรู้สึกกับผิชอบ

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหลัก 2 ประการนี้ จึงได้กำหนดแนวทางยุทธวิธีที่เรียกว่า “การทำลายล้างระบบและการสร้างระบบประชาธิปไตย” ในการบรรลุจุดมุ่งหมายการทำลายล้างระบบนั้นเป็นปัญหาค่อนข้างง่ายเพราะเป็นเพียงเรื่องเกี่ยวกับการจัดการยอมจำนน และปลดอาวุธกองทหารญี่ปุ่นโดยปลดทหารในกองทัพออกจากประจำการอย่างสิ้นเชิง และคืนสู่ชีวิตพลเรือน แต่การสร้างประชาธิปไตยนั้นเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนและยุ่งยากมาก เนื่องจากไม่สามารถจะบังคับให้เป็นประชาธิปไตยด้วยคำสั่งของฝ่ายทหารที่ยึดครองได้ ฝ่ายยึดครองจึงได้ได้มีการปฏิรูปทางการเมืองและสังคมขึ้น โดยการสร้างโครงสร้างผลประโยชน์ในสังคมขึ้นใหม่และแทรกโครงสร้างผลประโยชน์ใหม่เข้าไปในระบบในที่ซึ่งส่วนต่าง ๆ ต้องอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อให้ทุกส่วนของประชาธิปไตย ที่ได้รับประโยชน์จากการปฏิรูปโครงการแต่ละอย่างปกป้องรักษาประโยชน์ซึ่งกันและกันได้มาและร่วมปกป้องระบบ เนื่องจากเกรงว่าเมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบถูกทำลายอาจเป็นผลทำให้ประโยชน์ในสังคม และการเมืองขึ้นใหม่ในญี่ปุ่นนั้น มีวิธีการดังต่อไปนี้คือ

1. การกวาดล้างเจ้าหน้าที่นักชาตินิยมจากตำแหน่งรัฐบาล และตำแหน่งบริหารชั้นสูง บางตำแหน่งในธุรกิจส่วนบุคคล ไปสู่กลุ่มที่ได้รับประโยชน์ หรือพวกที่เข้าสืบทอดตำแหน่งที่ว่างลง
2. การขยายสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง โดยให้บุคคลที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปมีสิทธิเลือกตั้ง (ซึ่งแต่ก่อนต้องมีอายุ 25 ปีขึ้นไป) เพื่อให้มีตัวแทนของแนวคิดคนรุ่นใหม่เข้าไปแทนพวกอนุรักษนิยม
3. การให้สิทธิในการจัดตั้งสหภาพกรรมกรและการต่อรองร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์ขึ้นใหม่ เพื่อต่อต้านอำนาจกับกลุ่มผลประโยชน์เดิม
4. การปฏิรูปที่ดิน ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ประกอบการอาชีพกสิกรรม ซึ่งประมาณร้อยละ 70 เป็นผู้เช่าหรือกึ่งผู้เช่า
5. การกระจายอำนาจรัฐบาล ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มผลประโยชน์ท้องถิ่น และภูมิภาค
6. การปฏิรูปการศึกษาโดยเพิ่มจำนวนปีการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ขณะเดียวกันระบบการศึกษาทั้งหมดก็ถูกเปลี่ยนแปลงทำให้เป็นประชาธิปไตยและมีการกระจายอำนาจอย่างมาก และโอกาสการศึกษาทุกระดับก็ได้รับการขยายออกอย่างกว้างขวาง
7. การปฏิรูประบบกฎหมายครอบคลุมทั่วประเทศให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน

เพื่อให้การปฏิรูปดังกล่าวนี้ประสบผลสำเร็จจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปกครองที่ส่งเสริมการปฏิรูปดังกล่าวนี้ด้วยผู้ยึดครองเห็นพ้องต้องกันเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเมจิโดยผู้ยึดครองได้ปล่อยให้เป็นที่ของรัฐบาลญี่ปุ่นเอง แต่คณะกรรมการที่รัฐบาลญี่ปุ่นแต่งตั้งให้เสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญเมจิไม่แสดงท่าทีว่าจะเสนอการเปลี่ยนแปลงในแบบประชาธิปไตยในแบบที่นายพลแมคอาเธอร์ เห็นชอบด้วย นายพลแมคอาเธอร์ จึงตัดสินใจในการแทรกแซงโดยตรง และอย่างเด็ดขาดในการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ โดยได้ตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้น ซึ่งประกอบด้วยชาวอเมริกันล้วนๆ 25 คน มีนายพลวิทนี (Whitney) เป็นประธานโดยคณะกรรมการใช้เวลาร่างเพียง 6 วัน (ระหว่างวันที่ 4 – 10 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1946) ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกเสนอต่อญี่ปุ่นในการประชุมเล็กๆ อย่างไม่เป็นทางการ (วันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1946) ระหว่างเวลา 9 วันต่อมา ร่างภาษาอังกฤษนั้นได้ถูกแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น และมีการกดดันคณะรัฐบาลญี่ปุ่นพอควรเพื่อให้แน่ใจว่าคณะรัฐบาลญี่ปุ่นจะยอมรับร่างนี้เป็นของตนเอง หลังจากนั้นร่างของรัฐบาลก็ผ่านการแก้ไขสอง หรือสามครั้งส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขเล็กน้อย ซึ่งจากนั้นก็ถูกนำเสนอต่อรัฐสภาเป็นข้อเสนอสำหรับแก้ไขรัฐธรรมนูญเมจิทั้งหมดภายหลังการอภิปรายอย่างยืดเยื้อโดยเฉพาะในสภานิติบัญญัติ สภาทั้งสองก็รับร่างดังกล่าวด้วยเสียงส่วนใหญ่ และต่อมาก็ถูกประกาศใช้โดยจักรพรรดิ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้จัดให้มีระบบการปกครองที่มีสถาบันแบบอังกฤษเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยยังรักษาระบบกษัตริย์ไว้แต่ลดอำนาจใดๆ ของจักรพรรดิในทางการเมืองลง และยังคงรักษาระบบสองสภาแต่จัดความสัมพันธ์ในระหว่างอำนาจของสภาทั้งสองเสียใหม่ โดยให้สภาล่างหรือสภาผู้แทนราษฎร มีอำนาจที่เหนือกว่าในทางนิติบัญญัติ และการคลังกล่าวคือหากสภาสูงหรือสภาที่ปรึกษาไม่เห็นชอบด้วยหรือไม่มีมติใดใน 60 วัน หลังจากได้รับร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนได้ผ่านไปแล้วถ้าสภาผู้แทนราษฎรยืนยันด้วยคะแนนเสียงสองในสามแล้วก็สามารถประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ (มาตรา 59) หรือในกรณีความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณหรือสนธิสัญญาที่ต้องได้รับการอนุมัติจากรัฐสภากรณีที่สภาที่ปรึกษาลงมติใด 30 วัน ให้ถือว่ามติของสภาผู้แทนราษฎรเป็นมติของรัฐสภา (มาตรา 60, 61)

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัตินั้นก็เป็นความสัมพันธ์ตามกลไกรัฐสภาธรรมาคือ สภาผู้แทนราษฎรอาจลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งได้และนายกรัฐมนตรีก็อาจยุบสภาได้ (มาตรา 69) ฝ่ายตุลาการเป็นอิสระมีอำนาจทางตุลาการ รัฐธรรมนูญเน้นถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน นอกจากนี้ ยังนำหลักความอิสระของท้องถิ่นรวมทั้งการกระจายอำนาจของชาติ ซึ่งไม่เคยมีในประเพณีญี่ปุ่นเข้าบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

ประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญของไทย

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ กฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ ดังเห็นได้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจะมีบทบัญญัติแสดงสถานะดังกล่าวได้อย่างชัดเจน เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 6 บัญญัติว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2475 ถึงปัจจุบัน ไทยมีรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น 18 ฉบับ ดังนี้

1. ฉบับที่ 1 พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475

1.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 คณะราษฎรนำโดยพระยาพหลพลพยุหเสนา และหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้ร่วมกันทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

1.2 การจัดทำ (ยกร่าง) รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ใช้ในการปกครองประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2475 เป็นฉบับชั่วคราวที่ร่างขึ้นโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) แกนนำคนสำคัญของคณะราษฎร

1.3 สาระสำคัญ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวมีสาระสำคัญ ดังนี้

1.3.1 มีทั้งหมด 39 มาตรา มีการกำหนดผู้มีอำนาจสูงสุด ผู้มีสิทธิใช้อำนาจนั้น และวิธีการใช้อำนาจ มาตรา 1 บัญญัติไว้ว่า “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย” โดยราษฎรจะใช้อำนาจผ่านผู้แทนของประชาชน 4 ส่วน (มาตรา 2) ได้แก่ กษัตริย์ สภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการราษฎร และศาล

1.3.2 กษัตริย์ เป็นประมุขสูงสุดของประเทศ การตราพระราชบัญญัติ และการวินิจฉัยคดีของศาล จะกระทำในนามของกษัตริย์ แต่ถ้ากษัตริย์ไม่สามารถจะทำหน้าที่ได้ หรือไม่อยู่ในพระนคร ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการราษฎรที่จะทำหน้าที่แทน การกระทำใดๆ ของกษัตริย์ จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 7 คือ “.....ต้องมีการราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดลงนามด้วย โดยได้รับความยินยอมของคณะกรรมการราษฎรจึงจะใช้ได้ มิฉะนั้นเป็นโมฆะ”

1.3.3 สภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่นิติบัญญัติ มีอำนาจออกพระราชบัญญัติ ซึ่งหากกษัตริย์ได้ประกาศให้ใช้แล้ว เป็นอันบังคับใช้ได้ แต่หากกษัตริย์ มิได้ประกาศใช้พระราชบัญญัตินั้นใน 7 วัน และสภาผู้แทนราษฎร ลงมติยืนตามมติเดิม ให้ถือว่าพระราชบัญญัตินั้นใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ อนึ่ง สภาผู้แทนราษฎร มีอำนาจถอดถอน กรรมการราษฎร หรือ พนักงานรัฐบาลผู้หนึ่งผู้ใดก็ได้ ในครั้งแรกหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมาจากการแต่งตั้งของคณะราษฎรมีจำนวนทั้งสิ้น 70 คน และจะทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎรอยู่ 6 เดือน หลังจากได้รับแต่งตั้ง จากนั้นจะเปิดให้ราษฎรในแต่ละจังหวัดเลือกผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 10) ต่อไป

1.3.4 กรรมการราษฎร ทำหน้าที่บริหาร มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสภา คณะกรรมการราษฎร มีสมาชิก 15 คน คือ ประธาน 1 คน และกรรมการ 14 คน โดยสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เลือกประธานกรรมการราษฎรจากสมาชิกในสภา และให้ประธานเลือกกรรมการราษฎรอีก 14 คน (มาตรา 33)

1.3.5 ศาลใช้อำนาจตุลาการ

1.3.6 จำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมาย และเพิ่มอำนาจให้ประชาชน ชี้ให้เห็นชัดว่า ผู้มีอำนาจสูงสุดในขณะนั้นคือ ราษฎรและผู้สนับสนุนเพราะเป็นทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารที่มีอำนาจมาก และแม้ว่าฝ่ายบริหารคือ คณะกรรมการราษฎร(ที่มาจาก

การเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากบรรดาสมาชิกด้วยกันเอง) จะสามารถถูกสภาผู้แทนราษฎร (ที่มาจากการแต่งตั้งของคณะราษฎร) ถอดถอนได้ แต่ก็มิได้มีบทบัญญัติมาตราใดในรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ให้อำนาจฝ่ายบริหาร หรือพระมหากษัตริย์ที่จะควบคุมสภาผู้แทนราษฎรด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง (เช่น ยุบสภา) ได้ ดังนั้นอำนาจสูงสุดจึงตกอยู่กับสภาผู้แทนราษฎรซึ่งก็คือคณะราษฎร และผู้สนับสนุนนั่นเอง มิได้ตกอยู่กับประชาชนตามแบบประเทศที่ปกครองด้วยระบอบ “ประชาธิปไตย” ทั้งหมด ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 จึงน่าจะเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองประเทศ และบุคคลที่มีอำนาจในการปกครองประเทศมากกว่าจะเป็นการเปลี่ยนระบบการปกครองประเทศ

1.4 สาเหตุของการสิ้นสุดการบังคับใช้ ถูกยกเลิกเนื่องมาจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแทน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2475 นับเป็นรัฐธรรมนูญที่มีอายุการใช้งานสั้นที่สุด รวมระยะเวลาในการบังคับใช้ 5 เดือน 13 วัน

2. ฉบับที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามพุทธศักราช 2475

2.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ เกิดจากสภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการร่างฯ ขึ้นเพื่อใช้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวร แทนฉบับชั่วคราว

2.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยกร่างโดยคณะอนุกรรมการ รวม 7 คน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2475

2.3 สาระสำคัญ มีจำนวน 68 มาตรา

2.3.1 มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 3 ครั้ง คือ

2.3.1.1 ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2482 แก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศจาก “สยาม” เป็น “ไทย” ตามข้อเสนอของรัฐบาล ซึ่งมีพลตรี หลวงพิบูลสงคราม (แปลก จิตตะสังคะ) เป็นนายกรัฐมนตรี ยังผลให้ชื่อของรัฐธรรมนูญต้องเปลี่ยนเป็น “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” ไปด้วย

2.3.1.2 ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2483 แก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะกาล ซึ่งเสนอโดยขุนบุรีสการกิตติคดี (เหมือน บุรีสการ) ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี โดยการสนับสนุนของรัฐบาล ซึ่งมีนายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี อันมีผลให้บทเฉพาะกาลซึ่งควรจะสิ้นสุดในวันที่ 10 ธันวาคม 2485 เป็นอย่างช้า ยืดเวลาออกไปอีก 10 ปี แก่นแท้ของการเสนอยึดบทเฉพาะกาลก็คือ การคงอยู่ต่อไปอีกของสมาชิกประเภทที่ 2 อันมาจากการแต่งตั้ง

2.3.1.3 ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2485 แก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามข้อเสนอของรัฐบาล ซึ่งมีจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ยังผลให้สามารถขยายเวลาอยู่ในตำแหน่งผู้แทนราษฎรออกไปอีกคราวละ 2 ปี

2.3.2 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เรียก “กษัตริย์” ว่า “พระมหากษัตริย์”

2.3.3 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เรียกฝ่ายบริหารว่า “คณะรัฐมนตรี” ก่อนนี้เรียกว่า “คณะกรรมการราษฎร”

2.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิก เนื่องจากเห็นว่าใช้มานานแล้ว เหตุการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนไปมาก ควรมีการปรับปรุง โดยได้แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2489 มีระยะเวลาในการใช้ 13 ปี 5 เดือน เป็นรัฐธรรมนูญที่ระยะเวลาในการใช้ยาวนานที่สุด

3. ฉบับที่ 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489

3.1 การได้มา และการยกร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ร่วมกันเสนอร่างรัฐธรรมนูญต่อสภาผู้แทนราษฎร และสภาพิจารณาแล้วอนุมัติประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2489

3.2 สาระสำคัญ รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้มีพฤฒิสภา (วุฒิสภา) ที่มาจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยกำหนดให้มีสมาชิกพฤฒิสภาจำนวน 80 คน เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติให้รัฐสภา ประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎร และพฤฒิสภา และเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบทบัญญัติแยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง

3.3 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิก เนื่องจากเกิดการรัฐประหารโดยมี พลโท ผิน ชุณหะวัณ นายทหารกองหนุน เป็นหัวหน้า เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2490 มีระยะเวลาในการใช้ 1 ปี 5 เดือน 28 วัน

4. ฉบับที่ 4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490

4.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ ผู้ก่อการรัฐประหารเป็นผู้จัดให้มี ประกาศใช้เมื่อ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2490

4.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ โดย พลโท กาจ เก่งระดมยิง ผู้นำในคณะรัฐประหารเป็นผู้ยกร่าง และขอพระบรมราชโองการประกาศใช้

4.3 สาระสำคัญ มีจำนวน 98 มาตรา

4.3.1 มีฉายาว่า “รัฐธรรมนูญได้คุ้ม” เนื่องจาก พลโท กาจ เก่งระดมยิง ผู้นำในคณะรัฐประหารเป็นผู้ร่าง แล้วนำไปซ่อนไว้ใต้คู้มในบ้าน โดยเกรงว่าจะถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลค้นพบ และถูกข้อหาเป็นกบฏ

4.3.2 มีการแก้ไขเพิ่มเติม 3 ครั้ง

4.3.2.1 ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2490 แก้ไขคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยกำหนดอายุผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ต่ำกว่า 35 ปี และให้ พระบรมวงศานุวงศ์สามารถสมัครรับเลือกตั้งได้

4.3.2.2 ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ.2491 แก้ไขกำหนดเวลาในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร และวิธีการยกร่างรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย สมาชิก 40 คนซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจากสมาชิกวุฒิสภา 10 คน จากสมาชิกสภาผู้แทน 10 คน และจากบุคคลภายนอกผู้มีคุณสมบัติต่างๆ กัน 4 ประเภท ประเภทละ 5 คน และกำหนดให้ร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน นับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเสร็จสิ้น

4.3.2.3 ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2491 แก้ไขให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมีเอกสิทธิ์คุ้มกัน เช่นเดียวกับสมาชิกรัฐสภา

4.3.3 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติให้ใช้คำว่า “วุฒิสภา” แทนคำว่า “พฤฒิสภา”

4.3.4 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจมากกว่าฉบับก่อนๆ

4.3.5 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้มี “คณะอภิรัฐมนตรี” ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “คณะองคมนตรี”

4.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิก เนื่องจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2492 มีระยะเวลาในการใช้ 1 ปี 4 เดือน 14 วัน

5. ฉบับที่ 5 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492

5.1 การได้มา และการยกร่างรัฐธรรมนูญ มีที่มาจากสภาร่างรัฐธรรมนูญยกร่าง และพิจารณาแล้วเสนอให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบ ภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวก่อนหน้านี้ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2492

5.2 สาระสำคัญ มีจำนวนทั้งสิ้น 188 มาตรา เป็นรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐสภาประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

5.3 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเนื่องจากเกิดการรัฐประหาร ซึ่งมี พล.อ.ผิน ชุณหะวัณ ผู้บัญชาการทหารบกเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2494 รวมระยะเวลาที่ใช้รัฐธรรมนูญนี้ 2 ปี 8 เดือน 6 วัน

6. ฉบับที่ 6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495

6.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ หลังจากที พลเอก ผิน ชุณหะวัณ ทำการรัฐประหาร (อีกครั้ง) ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 6 ได้มีพระบรมราชโองการให้ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยให้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 มาใช้บังคับไปพลางพร้อมให้ สภาผู้แทนราษฎรปรึกษากันดำเนินการปรับปรุงฉบับใหม่ โดยประกาศใช้ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2495

6.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ คณะบริหารประเทศชั่วคราวพร้อมด้วยข้าราชการ ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และพลเรือนคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475 คณะรัฐประหาร พุทธศักราช 2490 และผู้รักชาติ ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตกลับไปใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2475 พร้อมทั้งรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ พุทธศักราช 2482 และรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะกาล พุทธศักราช 2483 ทรงพระราชดำริเห็นเป็นการสมควรที่จะใช้รัฐธรรมนูญนั้นไปพลางก่อน และโดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยดังกล่าวแล้ว มีบทบัญญัติบางมาตราอันไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สภาผู้แทนราษฎรปรึกษากันดำเนินการปรับปรุงเสียใหม่

6.3 สาระสำคัญ มีจำนวนทั้ง 123 มาตรา รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้สามารถตั้งพรรคการเมืองได้ ทำให้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม (หัวหน้าคณะรัฐประหาร) ตั้งพรรคการเมืองของตนเองชื่อ “พรรคเสรีมนังคศิลา” แต่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่สามารถจัดการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรมได้ จึงกลายเป็นเหตุให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 และตั้งพรรคการเมืองของตนเองในชื่อ “พรรคชาติสังคม”

6.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเนื่องจากเกิดการรัฐประหารโดย จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500 แต่ทว่าก็ยังคงประกาศให้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ต่อไป กระทั่งวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารอีกครั้ง และยกเลิกการบังคับใช้รัฐธรรมนูญนี้ มีระยะเวลาในการใช้ 6 ปี 7 เดือน 12 วัน

7. ฉบับที่ 7 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502

7.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ โดยที่หัวหน้าคณะปฏิวัติ ซึ่งได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินเป็นผลสำเร็จ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 ได้นำความกราบบังคมทูลว่า การที่คณะปฏิวัติได้ประกาศให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 เสีย นั้น ก็โดยปรารถนาจะให้ มีรัฐธรรมนูญที่เหมาะสม และให้การปกครอง

ประเทศเป็นไปโดยเรียบร้อย ยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนั้น การที่จะให้มีรัฐธรรมนูญ เช่นว่านี้ สมควรจัดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยสมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิ จัดร่างขึ้น ประกาศใช้ต่อไป แต่ในระหว่างระยะเวลาก่อนที่จะได้มีประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งร่างขึ้นโดยสภา ร่างรัฐธรรมนูญนั้น สมควรให้มีธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรเพื่อใช้ไปพลางก่อนให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วย และเพื่อให้การเป็นไปตามที่หัวหน้าคณะปฏิวัติความกราบบังคมทูล จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ใช้บทบัญญัติต่อไปนี้เป็นธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญจะได้จัดร่างขึ้น โดยได้ประกาศใช้เมื่อ 28 มกราคม พ.ศ.2502

7.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ

7.3 สาระสำคัญ รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีเพียง 20 มาตรา คณะรัฐประหารได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการปกครองประเทศชั่วคราว เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก ถือว่าเป็นเผด็จการ เพราะให้อำนาจพิเศษแก่นายกรัฐมนตรีในการระงับและปราบปรามการก่อกวนความมั่นคงของรัฐ โดยวิธีเด็ดขาด โดยบัญญัติไว้ใน มาตรา 17

7.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเนื่องจากการมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2511 มีระยะเวลาในการใช้ 9 ปี 4 เดือน 20 วัน

8. ฉบับที่ 8 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511

8.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 ของไทย ซึ่งถูกยกร่างโดย สภาร่างรัฐธรรมนูญ ทว่าเป็นสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติด้วย ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นับว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ใช้เวลาในการยกร่างจัดทำยาวนานที่สุดถึง 9 ปีเศษ จนในที่สุดก็ได้ประกาศและบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2511 แต่หลังจากใช้บังคับได้ไม่นานนัก เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ถูก “ฉีกทิ้ง” อีกครั้งหนึ่ง โดยการทำรัฐประหารตนเองของจอมพล ถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น และได้นำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2502 มาแก้ไขปรับปรุงรายละเอียดใหม่เล็กน้อยก่อนประกาศใช้บังคับ

8.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้เวลาร่างยาวนานที่สุดโดย “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” ใช้เวลาร่างถึง 9 ปี 4 เดือน

8.3 สาระสำคัญ มีจำนวนทั้งสิ้น 183 มาตรา

8.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเนื่องจากจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ทำการรัฐประหารตัวเอง เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514 โดยอ้างว่า “มีบุคคลบางจำพวกอาศัยสิทธิตาม

รัฐธรรมนูญ ยุบ บ่อนทำลาย ใช้อิทธิพลทั้งภายในและภายนอกสถาบันนิติบัญญัติก่อนการบริหารราชการของรัฐบาล” มีระยะเวลาในการใช้ 3 ปี 4 เดือน 28 วัน

9. ฉบับที่ 9 รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515

9.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น ยึดอำนาจตัวเอง และนำเอารัฐธรรมนูญฉบับที่ 7 มาแก้ไขปรับปรุงรายละเอียดใหม่เล็กน้อยก่อนประกาศใช้บังคับ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2515

9.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ คณะปฏิวัติ โดยจอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นผู้จัดทำขึ้น

9.3 สาระสำคัญ มีจำนวนเพียง 23 มาตรา

9.3.1 กำหนดให้รัฐสภามีสภาเดียว คือ “สภานิติบัญญัติแห่งชาติ”

9.3.2 ภายใต้การประกาศใช้รัฐธรรมนูญมีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่รู้จักกันดีคือ “เหตุการณ์ 14 ตุลา” ในปี พ.ศ.2516 ซึ่งเป็นเหตุให้จอมพลถนอม กิตติขจร ต้องพ้นจากอำนาจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีเข้ามาคลี่คลายสถานการณ์

9.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2517 เนื่องจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2517 มีระยะเวลาในการใช้ 1 ปี 9 เดือน 22 วัน

10. ฉบับที่ 10 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517

10.1 การได้มาและการยกร่างรัฐธรรมนูญ สืบเนื่องจากเหตุการณ์วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 หลังจากนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ โดยนำเอาหลักการรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 มาเป็นต้นแบบ จัดทำร่างเสร็จในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2517 และทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย และประกาศใช้เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2517

10.2 สาระสำคัญ มีจำนวนทั้งสิ้น 238 มาตรา เน้นหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข วางหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา แยกข้าราชการประจำออกจากการดำรงตำแหน่งทางการเมือง และส่งเสริมนักการเมืองท้องถิ่น และระบบพรรคการเมือง

10.3 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเนื่องจากเกิดการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 โดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งนำโดย พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 มีระยะเวลาในการใช้เพียง 2 ปี

11. ฉบับที่ 11 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519

11.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ ในปี พ.ศ.2519 เกิดกระแสสังคมนิยม และคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ประกอบกับมีปัญหาทางการเมืองอันเนื่องจากการกลับเข้าประเทศไทยของ จอมพลถนอม กิตติขจร(บวชเณรเข้ามา) การแสดงละครเวทีของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จนนำไปสู่การกล่าวหาว่าหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ทำให้ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 เกิดการปราบปรามนักศึกษาที่ถูกใส่ความเป็นคอมมิวนิสต์ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างรุนแรง และ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ อาศัยความวุ่นวายนี้ยึดอำนาจการปกครองประเทศ ประกาศใช้วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519

11.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ ร่างโดยอาศัยเนื้อหาในรัฐธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2502 และรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 เอามาเป็นแบบอย่างทำให้สภาพทางการเมืองดอยกลับไปสู่ระบบข้าราชการมีอำนาจเหมือนเดิม

11.3 สาระสำคัญ มีทั้งสิ้นเพียง 29 มาตรา

11.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิก เนื่องจากเกิดการรัฐประหาร โดย พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2520 มีระยะเวลาในการใช้ 11 เดือน 28 วัน

12. ฉบับที่ 12 รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520

12.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลไม่สามารถแสดงความรับผิดชอบต่อการฉ้อราษฎร์บังหลวงและเบียดเบียนประชาชน คณะปฏิรูปการปกครองเสนอให้ปลดรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น แต่ได้รับการปฏิเสธ ดังนั้น คณะปฏิรูปการปกครองจึงได้ยึดอำนาจกลับคืนไป ในครั้งนี้คณะปฏิรูปการปกครองได้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะปฏิวัติ

12.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ ใช้พื้นฐานจากรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 และรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 เพื่อบริหารประเทศไปพลางๆ ก่อน พร้อมกับยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร

12.3 สาระสำคัญ มีทั้งสิ้น 32 มาตรา

12.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิก เนื่องจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2521 มีระยะเวลาในการใช้ 1 ปี 1 เดือน 13 วัน

13. ฉบับที่ 13 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521

13.1 การได้มาและการยกร่างรัฐธรรมนูญ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวร หลังจากมีการปฏิวัติยึดอำนาจโดยคณะปฏิวัติ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้จนแล้วเสร็จ จากนั้นสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา และให้ความเห็นชอบ และ

เมื่อได้มีมติเห็นชอบแล้ว ได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย ประกาศใช้วันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2521

13.2 สาระสำคัญ มีทั้งสิ้น 206 มาตรา มีลักษณะคล้ายกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 แม้ว่าจะใช้หลักการตามแบบประชาธิปไตยแต่บทเฉพาะกาลก็บัญญัติให้คงใช้สิทธิและเสรีภาพในหลายมาตรา จึงทำให้ประชาชนเรียกรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่าฉบับประชาธิปไตยครึ่งใบ นอกจากนั้นยังมีการแย่งชิงอำนาจในแก่นนำคณะปฏิวัติได้แก่ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ และ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จนนำไปสู่การยุบสภาหลายครั้ง แต่ก็มีความมั่นคงจนทำให้ในปี พ.ศ.2534 พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี

13.3 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ซึ่งนำโดย พลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ได้ทำการรัฐประหาร ยึดอำนาจจาก พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น และประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 มีระยะเวลาในการใช้ 12 ปี 2 เดือน 1 วัน

14. ฉบับที่ 14 รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534

14.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ สืบเนื่องจากคณะรัฐมนตรีของรัฐบาล พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ มีการทุจริตและคอร์รัปชันกันมากจนถูกขนานนามว่าเป็น “บุญเฟลาบิเนต” จึงถูกคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ที่นำโดย พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ยึดอำนาจการปกครองประเทศ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2534

14.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้นำร่างรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2534 ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย

14.3 สาระสำคัญมีทั้งสิ้นเพียง 33 มาตรา ได้ประกาศใช้วันที่ 1 มีนาคม 2534 รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว มีหลักการสำคัญคล้ายกับรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ฉบับที่ 12

14.3.1 รัฐสภา มีสภาเดียว คือ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีสมาชิก 200 ถึง 300 คน ทำหน้าที่จัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ และอนุมัติพระราชกำหนดที่ คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ โดยที่ไม่มีสิทธิเสนอกฎหมาย ในกรณีที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ กระทำการอันเป็นการเสื่อมเสีย หรือมีพฤติกรรมอันเป็นการขัดขวางต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสภานิติบัญญัติจำนวนไม่น้อยกว่า 20 คนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภานิติบัญญัติฯ เพื่อให้ผู้นั้นพ้นจากสมาชิกภาพได้

14.3.2 ให้สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินร่วมกับคณะรัฐมนตรี และให้ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ นายกรัฐมนตรี หรือให้ทั้ง 2 ร่วมกันใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 27 ได้ ก็ด้วยความเห็นชอบของที่ประชุมร่วมระหว่างสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ กับ นายกรัฐมนตรี

14.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเนื่องจากการมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2534 มีระยะเวลาในการใช้ 9 เดือนเศษ

15. ฉบับที่ 15 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

15.1 การได้มาและการยกร่างรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีมักจะถูกเรียกขานว่า “รัฐธรรมนูญฉบับ ร.ส.ช.” เพราะเป็นผลงานการยกร่างและจัดทำของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ อันประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 292 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำกราบบังคมทูลของประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2534

15.2 สาระสำคัญ มีจำนวน 223 มาตรา กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวน 360 คน มาจากการเลือกตั้ง และสมาชิกวุฒิสภามีจำนวน 270 คน มาจากการแต่งตั้งให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา สมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งโดยให้อำนาจนายกรัฐมนตรีเป็นผู้เลือก มีข้อกำหนดห้ามข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมือง แต่นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2535 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสียงข้างมากได้สนับสนุน พล.อ.สุจินดา คราประยูร หนึ่งในสมาชิกคนสำคัญของ รสช. ทำให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร มีความชอบธรรมที่จะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนกลายเป็นเหตุการณ์ 17-20 พฤษภาคม พ.ศ.2535 ทำให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นผลให้รัฐสภาได้เร่งแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จำนวน 4 ฉบับ

หลังจากการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2535 พรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล ได้มีการเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้นในที่สุดรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบให้แก้ไขรัฐธรรมนูญอีก 1 ฉบับ ในประเด็นที่สำคัญได้แก่ กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่ภายใน 60 วัน (เดิม 90 วัน) กำหนดอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็น 18 ปี (เดิม 20 ปี) กำหนดให้สมาชิกรัฐสภาต้องแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และศาลปกครอง เป็นต้น

หลังการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2538 พรรคชาติไทยได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล รัฐบาลได้เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 211 ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นำไปสู่การปฏิรูปการเมือง

15.3 สาเหตุสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเพราะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2540 มีระยะเวลาในการใช้ 5 ปี 10 เดือน 2 วัน

16. ฉบับที่ 16 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

16.1 การได้มาของรัฐธรรมนูญ ในสมัยที่นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการปฏิรูปการเมือง” ขึ้น โดยมีนายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธานกรรมการ ศึกษาแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 มาตรา 211 ต่อมา รัฐบาลได้เสนอให้รัฐสภาพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา 211 ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่จนเสร็จ และประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2540

16.2 การยกร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ซึ่งมาจากบุคคล หลากหลายสาขาอาชีพ ได้จัดทำขึ้นเสร็จแล้วให้รัฐสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบ และนำเสนอขึ้น ทูลเกล้าฯ ให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้วให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) จำนวน 99 คน ประกอบด้วย เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน 76 จังหวัด (76 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิอีก 23 คน (ผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 8 คน ด้านกฎหมายมหาชน 8 คน ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และบริหารราชการแผ่นดิน 7 คน) โดยรัฐสภา มอบหมายให้ยกร่างให้เสร็จสิ้นภายใน 240 วัน โดยข้อเสนอตามร่างของ สสร. รัฐสภามีสิทธิเพียง ให้ความเห็นชอบ หรือไม่เห็นชอบเท่านั้น (ไม่สามารถแก้ไขได้) โดยแบ่งการทำงานสภาร่าง รัฐธรรมนูญโดยมี นายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นประธานสภา สสร. นายกระมล ทองธรรมชาติ เป็นรอง ประธานสภาร่างฯ คนที่ 1 และนางยุพา อุดมศักดิ์ เป็นรองประธานสภาฯ คนที่ 2 นอกจากนั้นยังได้ แบ่งเป็นคณะกรรมการเพื่อช่วยกันทำงานอีก 5 คณะ ประกอบด้วย

คณะกรรมการยกร่าง (นายอนันต์ ปันยารชุน เป็นประธาน) ทำหน้าที่ในการวาง กรอบเรื่องสิทธิหน้าที่และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ สถาบันการเมืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันต่างๆ

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ (นายสมเกียรติ อ่อนวิมล เป็นประธาน) ทำหน้าที่ วางแผนการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ และผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เข้าถึง ประชาชน

คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ (ศาสตราจารย์อมร รักษาสัตย์ เป็นประธาน) ทำหน้าที่ วางแผนการจัดทำประชาสัมพันธ์ร่างรัฐธรรมนูญตามภูมิภาคต่างๆ และประมวลผลส่งให้แก่ คณะกรรมการยกร่าง

คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ (ศาสตราจารย์กระมล ทองธรรมชาติ เป็นประธาน) ทำหน้าที่วางแผนร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ระบบการเลือกตั้ง ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ระบบการวางกรอบแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

คณะกรรมการจดหมายเหตุ (นายเคโซ สวานานนท์ เป็นประธาน) ทำหน้าที่วางแผนจัดการด้านการบันทึกข้อมูลลงในแถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการของสสร. และให้เก็บไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

16.3 สารสำคัญ มีจำนวน 336 มาตรา

16.3.1 นับว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่นำแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมาใช้มากที่สุด และมีเนื้อหาดีที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และได้รับการยกย่องว่าเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” และมีจุดเด่นที่น่าสนใจดังนี้

16.3.2 เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น มาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง”

16.3.3 เพิ่มความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย เช่น

16.3.3.1 มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

16.3.3.2 มาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิ และเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น...”

16.3.3.3 มาตรา 29 บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ...”

16.3.3.4 มาตรา 30 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน...” เป็นต้น

16.3.4 มีกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ได้แก่ การจัดตั้งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เพื่อถ่วงดุลอำนาจ นอกจากนั้น มาตรา 291 บัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นต้น

16.3.5 เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น มาตรา 170 บัญญัติว่า “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาให้พิจารณาให้พิจารณากฎหมาย...” เป็นต้น

16.3.6 เสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมือง เช่น มาตรา 99 บัญญัติให้แยกการเลือกตั้งออกเป็นระบบบัญชีรายชื่อ และระบบเขต เป็นต้น

16.4 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเนื่องจากการรัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้การนำของ พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 มีระยะเวลาในการใช้ 8 ปี 11 เดือน 8 วัน

17. ฉบับที่ 17 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549

17.1 การได้มาและการยกร่างรัฐธรรมนูญ คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้กระทำการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 โดยกล่าวอ้างความปรารถนาที่จะแก้ไขความเสื่อมศรัทธาในการบริหารราชการแผ่นดิน ความไร้ประสิทธิภาพในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินและการตรวจสอบใช้อำนาจรัฐ ทำให้เกิดการทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยไม่อาจหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ และปัญหาความขัดแย้งในมวลหมู่ประชาชนที่ถูกปลุกปั่นให้แบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย จนเสื่อมสลายความรู้สึกสามัคคีของชนในชาติ และเร่งให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อที่จะจัดร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางจากประชาชนในทุกชั้นตอน ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2549

17.2 สาระสำคัญ มีจำนวนเพียง 39 มาตรา และกำหนดให้ให้มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่มาจากการแต่งตั้งไม่เกิน 250 คน ทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา ให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ประกอบด้วย บุคคลในคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 100 คน จัดทำร่างรัฐธรรมนูญโดยมาจากสมาชิกแห่งชาติคัดเลือกกันเองให้เหลือ 200 คน ส่งให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคัดเลือกเหลือ 100 คน เมื่อสภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วให้นำมาให้ประชาชนแสดงประชามติว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ

17.3 สาเหตุการสิ้นสุดการใช้ ถูกยกเลิกเนื่องจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2550 มีระยะเวลาในการใช้ 11 เดือน 24 วัน

18. ฉบับที่ 18 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

18.1 การได้มาและการยกร่างรัฐธรรมนูญ เป็นรัฐธรรมนูญที่จัดทำให้มีภายหลังการรัฐประหาร โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อคณะเป็น “คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ” (คมช.) เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2549 ช่วงที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 17 นั้น ได้มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้มี “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” (สสร.) กำหนดให้ร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จใน 180 วัน นับแต่วันเปิดประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรก จากนั้นได้ทำการเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบ และจัดให้มีการออกเสียง “ประชามติ”

การลงประชามติมีขึ้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2550 โดยผลที่ออกมาคือ ประชาชนลงคะแนน รับร่างรัฐธรรมนูญ 57.81% ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ 42.19% จึงทำให้ร่างรัฐธรรมนูญผ่านและประกาศใช้เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศต่อไป ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2550

18.2 สารสำคัญ มีจำนวนมาตรา 309 มาตรา

18.2.1 สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 480 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน 400 คน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวน 80 คน

18.2.2 วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 150 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด จังหวัดละ 1 คน และมาจากการสรรหาเท่ากับจำนวนรวมทั้งหมด หักด้วยจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง (74)

18.2.3 นายกรัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร โดยจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินกว่าสองวาระหรือเกินกว่า 8 ปีมิได้

18.2.4 องค์การตามรัฐธรรมนูญแบ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญและองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ

18.2.5 ปรับปรุงอำนาจหน้าที่และระบบการทำงานขององค์กรศาลและองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับฟ้องโดยตรงในเรื่องที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถหยิบยกเรื่องที่เกิดความเสียหายแก่ประชาชนขึ้นมาพิจารณาได้เอง

18.2.6 มีการเพิ่มสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

18.2.7 ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับชาติและระดับท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น

18.3 การแก้ไขเพิ่มเติม

18.3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2554 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2554 โดยมีการแก้ไขมาตรา 93-98 คือ ให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 500 คน โดยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต จำนวน 375 คน และแบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 125 คน ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนได้เขตละ 1 คน

18.3.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2554 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2554 โดยมีการแก้ไขมาตรา 190 เพียง

มาตราเดียว คือให้มีการตรากฎหมายกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของหนังสือสัญญาที่จะต้องนำเสนอให้รัฐสภาเห็นชอบ

การทบทวนวรรณกรรม

พูนศักดิ์ ไวสารวจ (2538) ได้ทำการศึกษารูปแบบและวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของไทยตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 โดยผลจากการศึกษาพบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาการแก้ไขรัฐธรรมนูญของประเทศไทย พบว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญของประเทศไทย เป็นเพียงการสะท้อนสภาพความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น กล่าวคือวิธีการแก้ไขทำให้ฝ่ายที่ได้เปรียบทางการเมืองในขณะนั้น สามารถแก้ไขเพื่อให้ฝ่ายตนได้ประโยชน์จากการแก้ไขมากที่สุด โดยความได้เปรียบในขณะนั้นอาจอยู่ที่บทบาทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2489 รัฐธรรมนูญ 2475 แก้ไขเพิ่มเติม 2495 หรือความได้เปรียบทางการเมืองอยู่ที่สถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2490 การแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2521 หลังบทเฉพาะกาลสิ้นสุด การแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2534 หลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2534 เป็นต้น

เนื้อหาที่แก้ไขมักจะแยกเป็นส่วนๆ อาจแก้ไขประเด็นเดียวหรือหลายประเด็น รวมตลอดถึงการแก้ไขทั้งฉบับ แต่น้ำหนักของการแก้ไขจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหาทางรัฐธรรมนูญที่มีอยู่ในขณะนั้นแต่อย่างใด

2. การศึกษาการจัดทำรัฐธรรมนูญ ในส่วนของการจัดทำรัฐธรรมนูญก็มีผลคล้ายกันกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ องค์กรที่จัดทำหรือจัดให้มีรัฐธรรมนูญ ไม่อยู่ในฐานะที่เป็นกลาง หรือเป็นองค์กรที่จัดทำเพื่อแก้ไขปัญหาทางรัฐธรรมนูญ แต่จะอยู่ภายใต้การครอบงำของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การจัดทำรัฐธรรมนูญจึงเป็นไปเพียงเพื่อสะท้อนอำนาจของฝ่ายที่มีอำนาจอยู่ในขณะนั้น เช่น การจัดทำรัฐธรรมนูญ 2489, 2492 และ 2517 อยู่ในความครอบงำของฝ่ายการเมือง เนื้อหาจึงเน้นอำนาจของนักการเมือง ตัดการมีส่วนร่วมการใช้อำนาจของระบบราชการ แต่ในส่วน of ฝ่ายการเมืองเองก็ไม่มีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจ เน้นเนื้อหาแต่เพียงให้นักการเมืองมีโอกาสเข้าสู่อำนาจและการใช้อำนาจให้เต็มที่เท่านั้น ในกรณีการจัดทำรัฐธรรมนูญ และอยู่ภายใต้การครอบงำของระบบราชการ คือ การจัดทำรัฐธรรมนูญ 2511, 2521 และ 2534 ซึ่งองค์กรที่จัดทำส่วนใหญ่แต่งตั้งโดยคณะรัฐประหาร เนื้อหาที่สำคัญ กระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เป็นแบบเดียวกันทุกกรณี

ไม่ว่าจะแก้ไขมากหรือน้อยเพียงใด หรือจะมีความสำคัญเพียงใด ประชาชนไม่เคยมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ในส่วนของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พบว่า มักเป็นการแก้ไขยากโดยองค์กรสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา โดยมีการริเริ่มจากรัฐบาลหรือรัฐสภา การพิจารณาให้ความเห็นชอบใช้เสียงค่อนข้างมาก เช่น 2 ใน 3 หรือ 3 ใน 5 และอาจมีการให้สัตยาบันโดยการลงประชามติของประชาชนได้ ในบางประเทศอาจมีรูปแบบและวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญหลายวิธีขึ้นอยู่กับเนื้อหาความสำคัญที่แก้ไข เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน จึงเป็นการให้ประโยชน์กับระบบราชการที่สามารถแทรกตัวอยู่ในอำนาจได้

การจัดทำรัฐธรรมนูญไทยไม่เคยมีส่วนร่วมของประชาชน เช่นเดียวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยที่การจัดทำ หรือการแก้ไขรัฐธรรมนูญไม่ได้มีจุดมุ่งหมายอย่างแท้จริง เพื่อแก้สภาพปัญหาทางการเมืองไทยอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย ดังนั้น จึงได้มีการศึกษากระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ เพื่อเทียบเคียง และอาจนำมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของประเทศไทยได้ จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า ในการจัดทำรัฐธรรมนูญนั้น เกิดจากบุคคลที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การจัดทำรัฐธรรมนูญ 1958 ของประเทศฝรั่งเศส หรือการจัดทำที่เกิดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบ้าง แต่ก็มิวิสัยทัศน์มุ่งแก้ปัญหของประเทศเป็นสำคัญ อันจะเห็นได้จากการจัดทำรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ.1787 และหากจัดทำโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่ขาดวิสัยทัศน์แล้ว อาจทำให้รัฐธรรมนูญมีข้อบกพร่องได้ เช่น รัฐธรรมนูญ 1946 รัฐธรรมนูญ 1958 ของประเทศฝรั่งเศส และรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา

ทั้งนี้ จากการศึกษารูปแบบและวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตลอดจนสภาพการณ์ของต่างประเทศแล้ว ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญของไทยควรที่จะให้มีรูปแบบการแก้ไขที่แตกต่างกันตามลำดับความสำคัญของปัญหา ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง แต่การแก้ไขนั้นจะต้องไม่ยากจนเกินไป โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นปัญหาทางรัฐธรรมนูญอยู่เสมอคือ ความสัมพันธ์ขององค์กรนิติบัญญัติ และองค์กรบริหาร เพื่อให้การแก้ไขไม่เคร่งครัดเกินไปจนไม่อาจแก้ไขได้ และอาจนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง และจากสภาพการณ์ที่ประเทศไทยมีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับบ่อยครั้ง ประกอบกับความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ จึงควรมีบทบัญญัติในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับไว้ด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ตามวิถีทางของกฎหมาย แต่ในการจัดทำหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับนี้ ควรได้รับ

การจัดทำโดยองค์กรที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนมีส่วนร่วมด้วยตั้งแต่ต้นฉบับตามแนวรัฐธรรมนูญนิยม

พรณรงค์ ศรีตระกูล (2538) ได้ทำการศึกษากระบวนการจัดทำและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเทศไทย พบว่า นับแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ได้มีรัฐธรรมนูญใช้มาแล้วทั้งสิ้น 16 ฉบับ โดยสาเหตุที่ทำให้รัฐธรรมนูญขาดความมั่นคงและไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและสังคมเนื่องจากกระบวนการในการจัดทำและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของประเทศไทยมีรูปแบบ และวิธีการในการจัดทำและแก้ไขเพิ่มเติมโดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง กล่าวคือ การจัดทำและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญกระทำโดยกลุ่มบุคคลผู้มีอำนาจทางการเมือง ซึ่งได้แก่ รัฐสภา กรณีรัฐสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน เนื้อหาของรัฐธรรมนูญจะสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของฝ่ายการเมือง กรณีรัฐสภามาจากการแต่งตั้ง (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ) รัฐธรรมนูญจะสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของฝ่ายราชการ ฉะนั้น รัฐธรรมนูญจึงเป็นเพียงผลสะท้อนของภาวะอำนาจของกลุ่มการเมืองแต่ละฝ่ายที่พยายามช่วงชิงอำนาจทางการเมือง โดยอาศัยรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวยแก่ฝ่ายตนในการรองรับการใช้อำนาจ ด้วยเหตุนี้ ในการจัดทำและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงควรมีรูปแบบและวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาของรัฐธรรมนูญด้วย

ยอดชาย ชูติกาโม (2541) ได้ทำการศึกษากระบวนการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในปีพุทธศักราช 2540 : ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มผลักดัน และชนชั้นนำทางการเมือง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ อันก่อตั้งขึ้นมาจากกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญในปีพุทธศักราช 2540 ท่ามกลางการผลักดันของชนชั้นนำทางการเมือง และกลุ่มผลักดันที่ต้องการให้มีการปฏิรูปการเมือง มีลักษณะที่โน้มเอียงไปในทางที่สอดคล้องกับความคิดเห็นของชนชั้นนำทางการเมืองมากกว่ากลุ่มผลักดัน โดยตลอดระยะเวลาที่มีการยกร่างรัฐธรรมนูญได้เกิดความขัดแย้งขึ้นในกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองต่างๆ กับสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ทำให้ต้องมีการต่อรองและประนีประนอมกับชนชั้นนำทางการเมืองกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มนักการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร และกลุ่มสมาชิกวุฒิสภา โดยการยอมแก้ไขเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญบางส่วน เพื่อให้กลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองพอใจจะได้ลงคะแนนเสียงให้ร่างรัฐธรรมนูญผ่านการพิจารณาของรัฐสภา ขณะที่กลุ่มผลักดันแทบไม่มีอิทธิพลหรืออำนาจใดๆ เลย ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่บัญญัติอยู่ในร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้รับการจัดทำโดยคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญที่สำคัญคือ กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีการคิดกันขึ้นมาและประกาศเป็นเจตนารมณ์หลักในการทำงานของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ความคิดเห็นเหล่านั้นกลับไม่ได้รับความสนใจจากสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเท่าที่ควร ซึ่งอาจ

เป็นไปได้ว่าสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญไปตามอุดมการณ์ และเจตนารมณ์ของตนเองโดยมีการนำเอาความคิดเห็นของประชาชนมาเป็นส่วนประกอบการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญเท่านั้น

วลัยมาศ แก้วศรัชัย (2541) ทำการศึกษาสภาร่างรัฐธรรมนูญตามแนวรัฐธรรมนูญนิยม ซึ่งผลจากการศึกษาสำหรับในประเทศไทย การจัดทำรัฐธรรมนูญซึ่งมีที่มาจากวิธีการยกร่างรัฐธรรมนูญ ที่มีได้เกิดจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนการยกร่างรัฐธรรมนูญอย่างเป็นระบบ ได้เป็นสาเหตุสำคัญซึ่งทำให้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ไม่อาจสถาปนาขึ้นในระบอบรัฐธรรมนูญไทยได้อย่างสมบูรณ์ และเป็นผลให้รัฐธรรมนูญซึ่งเคยมีการบังคับใช้ในจำนวนมากถึง 15 ฉบับ ตลอดช่วงระยะเวลา 60 กว่าปีที่ผ่านมา ไม่อาจแก้ไขปัญหของระบบการเมืองไทยได้

อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งองค์กรพิเศษ เพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับ ในรูปแบบของ “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2539 ภายใต้อำนาจประกอบ และกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญในสาระสำคัญที่แตกต่างไปจากการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญในชุดอื่นใด และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้วยวิธีการยกร่างรัฐธรรมนูญที่สภาร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดแนวทางในการยกร่างรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาของระบบการเมืองไทย และวิเคราะห์หามาตรการ และกลไกในการแก้ไขปัญหาวี้อย่างเป็นระบบ ได้เป็น สาเหตุสำคัญที่ทำให้ร่างรัฐธรรมนูญที่สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำขึ้น ซึ่งต่อมาได้รับการประกาศและมีผลบังคับใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเนื้อหา และหลักการในสาระสำคัญที่สอดคล้องกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมากกว่าที่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับใด รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงเปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นสำคัญในการสถาปนาแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมให้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์และถาวรในระบอบรัฐธรรมนูญไทย อันจะเป็นผลให้ประเทศไทยได้มีระบบการปกครองที่มีความชอบธรรม และมีประสิทธิภาพดังเช่นนานาอารยประเทศ

ถาวร ฤทัยวัฒน์ (2542) แนวความคิดในการร่างรัฐธรรมนูญของไทย : ศึกษากรณีรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2511, 2517 และ 2540 ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า สภาร่างรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2511 แต่งตั้งโดยคณะปฏิวัติ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นข้าราชการเกือบทั้งหมด ด้วยเหตุนี้การร่างรัฐธรรมนูญจึงไม่มีอิสระมากนัก แม้ว่าจะนำเอารูปแบบของรัฐสภา และหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2492 มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ตาม

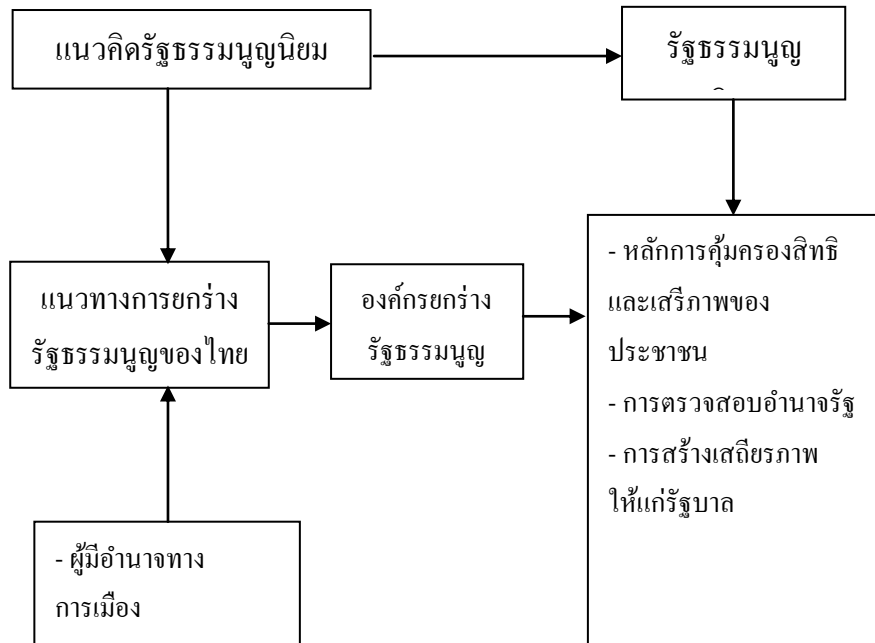
คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปีพุทธศักราช 2517 แต่งตั้งโดย นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง บรรยาการการร่างรัฐธรรมนูญจึงเป็นไปอย่างเสรี ไม่มีบุคคลใดมาครอบงำ และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้ทำการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างกว้างขวางในระหว่างดำเนินการยกร่างรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงเป็นรัฐธรรมนูญที่ยึดหลักการของประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่ง และถือได้ว่าเป็น รัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน

สภาร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปีพุทธศักราช 2540 มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม ซึ่งรัฐสภาอัน ประกอบด้วย วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร จะเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเข้ามาเป็น “ตัวแทน” ของประชาชน ทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเอง เป็นผลให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และแสดงความคิดเห็น ในการร่าง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ความเป็นมาขององค์กรร่างรัฐธรรมนูญ หรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการร่าง รัฐธรรมนูญเป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งต่อการบ่งบอกถึงรากฐานและเจตนารมณ์ รวมทั้งพัฒนาการ แห่งความเป็นประชาธิปไตยของรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับอย่างเห็นได้ชัดในเบื้องต้น นอกจากนี้ จาก การศึกษาวิจัยยังพบว่า พัฒนาการของรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับขึ้นอยู่กับความต้องการหรือกระแส เรียกร้องทางสังคมในขณะนั้นเป็นสำคัญ

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนิยม การนำแนวคิดรัฐธรรมนูญ นิยมมาใช้กับต่างประเทศ ตลอดจนการศึกษาประวัติศาสตร์ของรัฐธรรมนูญไทยแต่ละฉบับ ตลอดจนการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษา ได้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภายใต้กรอบแนวคิดของการศึกษาดังกล่าว ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดให้รัฐธรรมนูญของไทยฉบับใดมีความเป็นรัฐธรรมนูญนิยมมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการนำแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมาใช้ประกอบการยกร่างรัฐธรรมนูญของไทยขณะนั้นหรือไม่ และผู้นำทาง การเมืองในขณะนั้นมีที่มาของการเข้าสู่อำนาจอย่างไร รวมทั้งสภาพการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวมีความตื่นตัวทางการเมือง หรือการเพิกเฉยทางการเมืองของประชาชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็ได้เป็นปัจจัยในการจัดให้มี “องค์กรยกร่างรัฐธรรมนูญ” ว่ามีลักษณะอย่างไร โดยปัจจัยที่กล่าวมาจะมีส่วนสำคัญที่จะทำให้รัฐธรรมนูญของไทยมีความเป็นรัฐธรรมนูญนิยมมากหรือน้อย ดังที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่จะประกาศบังคับในลำดับต่อไป